

Tränares makt över spelare i lagidrotter.

Tränares makt över spelare i lagidrotter

Sett ur French och Ravens maktbasteori

Pär Rylander

GÖTEBORGS UNIVERSITET
ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS

© PÄR RYLANDER, 2014
ISBN 978-91-7346-801-5 (tryckt)
ISBN 978-91-7346-802-2 (pdf)
ISSN 0436-1121

Akademisk avhandling i idrottsvetenskap vid Institutionen för kost- och idrottsvetenskap.

Avhandlingen finns även i fulltext på:
<http://hdl.handle.net/2077/36884>

Prenumeration på serien eller beställningar av enskilda exemplar skickas till:
Acta Universitatis Gothoburgensis, Box 222, 405 30 Göteborg, eller till
acta@ub.gu.se

Detta avhandlingsarbete är finansierat av Centrum för Idrottsvetenskap.

Foto: Stefan Pettersson

Tryck:
Ineko, Göteborg, 2014

Abstract

Title: Coaches' power over athletes' in team sports – as seen from French and Ravens theory of power bases
Author: Pär Rylander
Language: Swedish with an English summary
ISBN: 978-91-7346-801-5 (tryckt)
ISBN: 978-91-7346-802-2 (pdf)
ISSN: 0436-1121
Keywords: Sport coaching, team sports, social power, coaching effectiveness, structural equations modeling

The coach has a central role in sport and is assumed to be of great importance for athletes' performance and experiences of their sport participation. Even so, the scientific knowledge available about what enables coaches' great influence is scarce. The overall aim of this thesis was to investigate coaches' power over players in team sports to shed some light on this issue. As a theoretical framework French and Ravens theory of power bases was used.

The main analyses were built on data from 820 athletes from three different team sports (football, handball and floorball). In the statistical analyses, structural equation modeling was employed.

Consistent with previous research in the area, the results showed that the athletes primarily attributed expert and legitimate power as reasons for complying with their coach. Different characteristics of the athletes were shown to influence what or which power bases they attributed. Here athletes' age were the characteristic that stood out as the most important characteristic. Sex, player status and length of the relationship with the coach were also shown to predict power base attributions. The results further showed that attributions of power bases were strongly associated with coaching effectiveness (CE), explaining between 12 % and 50 % of the variation in the effectiveness criteria used. The individual bases were shown to have varying relationships with CE. Referent and coercive power were found to be both positively and negatively related; legitimate power was only negatively related; expert power was consistently positively related; and reward power had no unique statistically significant relationship with any of the effectiveness criteria used. In sum, attributions of coaches' bases of power seems to be of great importance in understanding the influence of team sport coaches on athletes, and thereby also for understanding athletes' performance and experience of their sport participation.

Förord

I arbetet med denna avhandling har jag haft stor hjälp av många personer till vilka jag här vill rikta ett varmt tack.

Först och främst, min huvudhandledare, Göran Patriksson som hjälpt mig genom hela avhandlingsarbetet. Din noggrannhet, professionalism och dina kloka synpunkter är något som jag haft stor nytta av och som jag värdesatt mycket. Jag har uppskattat att du gett mig ett stort mått av autonomi i arbetet, men också att du manat på mig och sett till att saker blivit gjorda när det har behövts. Förutom den handledning jag fått har jag också haft glädje av de samtal vi haft om det akademiska livet i allmänhet och det idrottsvetenskapliga i synnerhet. Stort tack, Göran.

Jag vill också rikta ett tack till Konstantin Kougioumtzis, min bihandledare under den senare delen av doktorandarbetet, för värdefulla synpunkter och kommentarer kring mina texter och för att du med kort varsel alltid tagit dig tid. Förhoppningsvis har dina synpunkter lett till att mina texter innehåller mer ”hedging” och har en bättre kommunikativ kraft...

Tack till Ingela Thylefors för att ha inspirerat (och introducerat) mig till avhandlingsområdet, men även för bihandledning under början av min doktorandtid.

Ett särskilt stort tack till Jan-Eric Gustafsson, Monica Rosén, Kajsa Yang Hanssen och Stefan Johansson i FUR-gruppen för ovärderlig hjälp med olika statistiska frågor. Era statistiska kunskaper överträffas bara av er hjälpsamhet.

Tack till Magnus Lindwall, Henrik Gustafsson, Erwin Apitzsch och Dennis Beach för värdefulla kommentarer vid olika seminarier.

Tack till Dean Barker och Natalie Barker-Ruchti för hjälp med språkgranskning av mina artiklar.

Tack till alla de (doktorand)kollegor (ingen nämnd, ingen glömd) som jag haft förmånen att fått diskutera texter och teorier med under min utbildning.

Ett stort tack till de spelare och tränare som medverkat i de olika studierna. Utan er hade det inte blivit någon avhandling!

Tack till Centrum för idrottsforskning för det ekonomiska stöd jag haft under min doktorandtid.

Tack till mamma och pappa och övrig familj för all uppmuntran och inspiration som ni gett.

Avslutningsvis vill jag rikta ett tack till dig Anna, för stöd och hjälp (i alla dess former) under arbetet med denna avhandling. Tack.

Göteborg, september, 2014.

Innehåll

ABSTRACT	5
Förord	6
INNEHÅLL.....	9
TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING	10
KAPITEL 1. INLEDNING	13
Syfte.....	14
Disposition	15
KAPITEL 2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	17
Makt, inflytande och påverkan.....	17
Maktbaser	18
KAPITEL 3. BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	23
Tränarskap	23
Tränarskapseffektivitet.....	25
Tränarskap och makt.....	27
KAPITEL 4. METODOLOGISKA OCH ETISKA ÖVERVÄGANDEN	35
Latent variabelmodellering	35
Konfirmatorisk faktoranalys.....	37
Strukturell ekvationsmodellering	38
Flernivådata	39
Bortfall	41
Kvalitativ innehållsanalys.....	41
Etiska överväganden	43
KAPITEL 5. ÖVERSIKT AV DE FYRA DELSTUDIERNA.....	45
Förstudier	46
Syften.....	46
Urval, deltagare och dataproduktion/datainsamling	46
Analysmetoder.....	47
Huvudstudier.....	47

Syften.....	47
Urval och datainsamling.....	48
Deltagare	49
Bortfall.....	49
Instrument	50
Preliminära analyser	53
Huvudanalyser.....	53
KAPITEL 6. RESULTAT.....	55
Förstudierna	55
Huvudstudierna	56
Preliminära analyser	56
Huvudanalyser.....	58
KAPITEL 7. DISKUSSION	63
Makt, beroende och utbyte.....	65
Metodologiska implikationer.....	70
Framtida forskning.....	72
Avslutande kommentarer	73
ENGLISH SUMMARY	75
REFERENSER	85

Tabell- och figurförteckning

Tabell 1. Studier som undersökt tränares makt inom lagidrotter.	28
Figur 1. Latent variabelmodell.....	35
Figur 2. Strukturell ekvationsmodell	39
Figur 3. MIMIC-modell.....	39
Tabell 2. Översikt av de fyra delstudierna.	45
Tabell 3. Tränarskapseffektivitetskriterier.	57
Tabell 4. De fyra vanligaste profilerna.	58
Figur 4. Signifikanta effekter i MIMIC-modellen.	59
Tabell 5. Standardiserade regressionskoefficienter från SEM-modellen.....	60

Kapitel 1. Inledning

I det dagliga idrottsutövandet för cirka 2,5 miljoner svenskar har tränaren en central roll. Tränaren antas ha betydelse för utövarnas utveckling (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer, 1993), tillfredsställelse och prestation (Chelladurai, 1990) samt för ett fortsatt utövande av idrott (Carlman, Wagnsson & Patriksson, 2013; Franzen & Peterson, 2004). Det finns inga exakta uppgifter om hur många tränare det finns i Sverige idag. Enligt Riksidrottsförbundet (RF, 2013) så finns det dock cirka 755 000 personer med ledaruppdrag inom idrottsrörelsen. Av dessa antas cirka hälften vara tränare (Eriksson, 2006). Liksom i övriga världen är den stora majoriteten av svenska tränare ideella. En ökad professionalisering av tränarrollen kan dock skönjas, främst internationellt (Duffy, Hartley, Bales, Crespo, Dick, Vardhan, & Curado, 2011) men även nationellt. Nationellt kan detta bland annat ses i form av att fler och fler personer är yrkesverksamma som tränare, att legitimationskrav för tränare införs inom allt fler idrotter (se t.ex. SHF, u.å.; SvFF, u.å.) och kanske främst genom att ett flertal universitet och högskolor idag utbildar tränare.

I takt med den ökade professionaliseringen internationellt har också forskningen inom området vuxit (Rangeon, Gilbert & Bruner, 2012). Trots detta kan området sägas vara "underbeforskat". Som jämförelse kan nämnas att en sökning i Google Scholar (den 2 augusti, 2014) med sökorden "sports coaching" ger 4 890 träffar, medan ordet "teaching" genererar 3 070 000 träffar (exkl. patent och citat). Även om dessa siffror inte kan tas som ett exakt mått på kunskapsmassan inom områdena, motsvarar litteraturen kring tränarskap sålunda 0,1 % av litteraturen kring lärarskap. Sett till hur många människor som dagligen befinner sig i verksamheter som leds av tränare kan denna siffra ses som något förvånande. Av de tränarskapsstudier som genomförts har den överväldigande majoriteten skett inom en anglo-amerikansk kontext. Det svenska bidraget till litteraturen inskränker sig till ett fåtal studier (Fahlström, 2006), och det finns sålunda en kunskapslucka rörande svensk forskning om tränarskap. I så mån kan denna avhandling ses som ett bidrag till en utökad kunskap om tränarskap i en svensk kontext, även om avhandlingens syfte inte är att identifiera något unikt "svenskt" tränarskap.

Avhandlingen tar ett avstamp i ett socialpsykologiskt perspektiv på makt och inflytande och den idétradition som bygger på Kurt Lewins arbeten. En bärande idé i denna tradition är att se människors beteende, tankar, attityder och känslor som ett resultat av både individen och dennes sociala omgivning (Kihlstrom, 2010). Det vill säga, hur en individ tänker, tycker och betar sig i ett givet ögonblick är inte enbart ett resultat av dennes egenskaper (t.ex. personlighet, intelligens) och tidigare erfarenheter (t.ex. barndomsupplevelser), utan även av faktorer i dennes (sociala) omgivning. Av detta kan man även dra slutsatsen att förändringar i individers beteende kan ske antingen som ett resultat av individen själv, eller på grund av (hur individen uppfattar) faktorer i omgivningen. Att ledare och andra auktoritetsfigurer kan ses som huvudaktörer i den sociala omgivningen finns väl illustrerat redan i den tidiga socialpsykologiska litteraturen (t.ex. Lewin, Lippit & White, 1939; Lippit & White, 1947; Milgram, 1963) och är ett grundantagande för i stort sett alla senare studier kring ledarskap. Det är i denna tradition som denna avhandling bör läsas och förstås. Översatt till en lagidrottskontext innebär detta att en spelares agerande kan ses som ett resultat av egenskaper hos spelaren (t.ex. färdigheter, motivation och personlighet) och den miljö som spelaren befinner sig i (t.ex. typ av idrott och kulturen i klubben) och där tränaren är en central påverkansagent (Jowett, 2007).

Då tränarskapsforskning ofta kritiserats för att vara av begränsad användning för tränare i deras vardagliga verksamhet (t.ex. Lyle & Cushion, 2010) är förhoppningen att vald teoribildning även skall leda till resultat som är av praktisk nytta för tränare. En central aspekt av den ”Lewinska” forskningstraditionen är att de teorier som genererats och använts inom denna skall vara av praktisk relevans.

Syfte

Det övergripande syftet med denna avhandling är att undersöka tränares makt över spelare i lagidrotter. Anekdotisk evidens pekar på att denna är omfattande och en central aspekt i relationen mellan tränare och spelare. Mer specifikt kan denna avhandling sägas vila på två huvudsakliga frågeställningar. Den första handlar om vad som, ur ett socialpsykologiskt perspektiv, möjliggör att tränare kan få spelarna att ställa upp på det som tränaren vill. Den andra frågeställningen kan sägas behandla konsekvenserna av att tränare får spelarna att ställa upp på det den vill, sett i relation till de resurser som

möjliggör tränares makt. Mer specifikt har följande frågeställningar legat till grund för de studier som avhandlingen bygger på:

Vilka maktbaser kan tränare sägas ha tillgång till inom lagidrotter? (studie I och II)

Vilka maktbaser ser spelare främst som orsak till att ställa upp på det som tränaren vill? (studie III)

Finns det något samband mellan egenskaper hos spelarna och vilka maktbaser de tillskriver tränaren? (studie III)

Finns det något samband mellan maktbaser och tränarskapseffektivitet? (studie IV)

Kan de enskilda maktbaserna ha skilda relationer (positiva, negativa) med olika tränarskapseffektivitetskriterier? (studie IV)

Disposition

Föreliggande arbete är strukturerat på följande sätt. I kapitel 2 beskrivs de teoretiska utgångspunkter avhandlingen vilar på och i kapitel 3 behandlas tidigare forskning inom tränarskapsområdet. I kapitel 4 tas de metoder och metodologiska överväganden upp som gjorts för att uppnå studiens syfte. Kapitel 5 innehåller en översikt av de fyra delstudierna. I kapitel 6 presenteras resultaten vilka sedan diskuteras i kapitel 7.

Kapitel 2. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt ges en översikt av de begrepp och definitioner som används i avhandlingen. En mer fullständig redogörelse för de resonemang ligger till grund för den syn som tas för begreppen makt, inflytande och påverkan återfinns i studie II.

Makt, inflytande och påverkan

Ett antagande som görs i denna avhandling är att makt är en specifik form av påverkan som skiljer sig från andra påverkansformer. Mer precist är det synsätt som tas att *makt* innebär *förmågan att producera avsiktliga och icke triviala effekter*. När tränaren använder denna förmåga så *utövar* den sin makt. Om effekterna på spelarna är avsedda av tränaren men av mer trivial karaktär ses detta som *kvasimakt*. Att denna typ av påverkan faller under maktbegreppet utgår ifrån principen att droppen urholkar stenen. En påverkan som för stunden inte kan betraktas som av större betydelse kan över tid få stora konsekvenser för hur spelarna utövar sin idrott, till exempel i form av vilka färdigheter som anses viktiga eller hur vissa moment skall utföras (jämför Foucaults (1979) begrepp *disciplinary power*).

Det är vidare rimligt att anta att tränarskapet även producerar effekter på spelarna som inte är avsiktliga. Dessa effekter betraktas här som inflytande om de kan anses vara av signifikant betydelse. Att spelare väljer att sluta med sin idrott, byter lag, upplever stress och olust, blir skadade eller ogillar tränaren är alla exempel på faktorer som förmodligen kan kopplas till tränarens sätt att vara och agera. Om detta inte är i linje med vad tränaren önskar eller vill, är det svårt att tala om att tränaren utövar makt i detta sammanhang. Maktutövande skulle då inkludera att tränaren får vad den inte vill, vilket snarare är att se som själva motsatsen till makt. Dessa effekter kan dock vara ett resultat av att tränaren "har" makt, men ses alltså inte som utövande av makt om de inte är tränarens avsikter. Termen "påverkan" används i den löpande texten som ett övergripande begrepp, innefattande alla olika typer av påverkan.

Makt kan också förstås som ett personligt eller socialt fenomen, där personlig makt brukar benämnas som makt-att och social makt som makt-över (se t.ex. Wrong, 2004). Det förra syftar till att kunna eller att ha förmåga, i bemärkelsen realisera sina intentioner. Makt-över innebär i sin tur förmågan att på olika sätt kunna kontrollera och styra över andra individer och inbegriper sålunda en social relation mellan minst två personer. I förhållande till denna uppdelning så är det social makt som är i fokus för avhandlingen, då den behandlar tränarens makt över spelarna.

Maktbaser

Olika termer har använts för de resurser som ger ledare möjlighet att utöva makt, så som kapital, baser eller källor. En mängd olika taxonomier och klassificeringar av dessa resurser hos ledare har genererats (för en sammanställning, se Krause & Kearney, 2006). Den teori som anses vara den mest använda och accepterade är French och Ravens (1959) taxonomi av maktbaser (Raven, 2008). French och Ravens teori tar avstamp i förändring av en individs beteende, attityd, eller övertygelse vilken sker som ett resultat av dennes sociala omgivning (t.ex. ledare). Grundvalen i teorin är sålunda den som påverkas av någon eller några, snarare än den som påverkar. French och Raven valde att definiera denna typ av förändring som social påverkan (eng. social influence). Makt definierade de som möjligheten att producera denna typ av påverkan.¹

Baserat på resultat från socialpsykologiska experiment och studier inom den ”Lewinska skolan”, men även på deras egna personliga erfarenheter som (aktions)forskare och privatpersoner (Raven, 2008), ansåg French och Raven att en persons makt kan härledas till fem olika källor, eller vad de benämner som maktbaser: expert-, referens-, legitim, belönings- samt bestraffningsmakt. Raven, (1965) kom senare att addera informationsmakt som ytterligare en maktbas. Den genomgång av maktbaserna som görs nedan bygger på French och Ravens (1959) ursprungliga antaganden, Ravens senare arbeten (1965, 1992, 1993, 1999, 2008) samt Raven, Schwarzwald & Koslowsky (1998) om

¹ French och Raven gör alltså inte den distinktionen mellan olika typer av påverkan på det sätt som görs i denna avhandling, utan ser all form av påverkan som realiserad makt. Denna skillnad i synsätt har ingen reell betydelse för de antaganden som denna avhandling vilar på. I båda fallen så antas att makt innebär en förmåga (att påverka), men i denna avhandling tas synen att när denna förmåga används till att uppnå sina avsikter så utövas makt (eller kvasimakt), medan när den får oavsiktliga effekter så sker det i form av påverkan eller inflytande.

inget annat anges. I de fall då det är påkallat ges direkta hänvisningar till den specifika text informationen är hämtad ifrån. Maktbaserna är ursprungligen diskuterade i en chef-medarbetarrelation, men kommer här att beskrivas utifrån en tränar-spelarrelation.

Expertmakt innebär att spelaren anser att tränaren ”vet bäst”. Tränaren tillskrivs kunskap som spelarna själva inte har, men som de anser att de vill eller behöver ha. I sin striktaste mening så är det endast frågan om expertmakt när spelarna helt och hållet litar på tränarens kunskap inom ett område, utan att själv förstå varför det är ”bäst”.

Referensmakt bygger på social attraktion och identifikation, och innebär att spelarna ser upp till och vill efterlikna tränaren. Denna identifikation kan skapas eller upprätthållas genom att spelarna agerar eller tycker så som tränaren gör. Tränaren är så att säga en referenspunkt för hur spelaren vill vara, tycka och agera. Referensmakt kan också baseras på social identifikation där spelaren känner samhörighet med tränaren baserat på likheter eller en gemensam identitet.

Legitim makt innebär att spelarna anser att tränaren har rätt att bestämma på grund av sin position eller roll som tränare. Att tränaren upplevs ha denna rätt beror på att spelarna har internaliserat de normer och värden som finns inom idrotten om hur makt skall vara fördelad.

Belöningsmakt innebär att spelaren gör som tränaren vill för att få någon form av belöning från tränaren. Detta kräver dock att spelaren vill ha det tränaren kan erbjuda, samt att spelaren tror att han/hon kommer att få detta om han/hon gör som tränaren vill. Att tränaren i någon ”objektiv mening” har förmågan att belöna spelaren räcker alltså inte, då det handlar om att spelaren måste uppfatta det tränaren har att erbjuda som något spelaren vill ha. Belöning i detta sammanhang kan även innebära att tränaren tar bort något negativt för spelaren.

Bestraffningsmakt (tvångsmakt) innebär att spelaren upplever att tränaren kan och kommer bestraffa honom/henne om han/hon inte gör som tränaren vill. Liksom vid belöningsmakt krävs det att bestraffningen är något som spelaren vill undvika samt att spelaren tror att tränaren är beredd att använda denna bestraffning. Att tränaren kan undanhålla något positivt från spelaren innebär även det en form av bestraffningsmakt.

Informationsmakt bygger på att spelaren gör som tränaren vill på grund av information som tränaren ger spelaren. Spelaren ser så att säga själv poängen med det tränaren vill. Informationsmakt skiljer sig från expertmakt

på så sätt att det är budskapet (informationen) och inte sändaren (tränaren) som gör att tränaren får sin vilja igenom. Detta kan ske i formen av övertalning där retoriska ”knep” och andra tekniker används, men kan också ta formen av enkla upplysningar.

För att fullt ut förstå hur dessa maktbaser fungerar behöver ett antal explicita och implicita antaganden i teorin lyftas fram. För det första bygger teorin på antagandet om makt som sprunget ur beroende och utbyte mellan individer (Turner, 2005). I detta avseende är spelare beroende av tränaren på grund av de resurser (d.v.s. maktbaser) som tränaren har och som spelarna värderar och vill ha. I utbyte mot dessa resurser så ”erbjuder” spelarna att tränaren får sin vilja igenom (d.v.s. ger makt till tränaren). Ett andra antagande är att maktbaserna tillskrivs tränaren av spelarna, baserat på spelarnas uppfattningar av tränaren. Maktbaserna är alltså inget tränaren ”har”, utan snarare ”får”. Calder (1977, så som citerad i Hinkin & Schriesheim, 1990) menar att ledare har kvaliteter som är icke observerbara för följare (t.ex. makt), och som följarna därför måste tillskriva ledaren baserat på observerbara egenskaper hos ledaren. Vilka maktbaser tränaren kan sägas ha tillgång till styrs alltså till stor utsträckning av hur spelarna uppfattar tränaren.

I senare arbeten har Raven (1992, 1993) vidareutvecklat den ursprungliga taxonomin till sin ”The Power/Interaction Model of Interpersonal Influence”. Denna modell innehåller en utökning av antal maktbaser till elva stycken; en utökning som skett genom att några av de ursprungliga maktbaserna har delats upp. För det första har bestraffnings- och belöningsmakt delats upp i en personlig och en opersonlig dimension. Den opersonliga kan sägas bygga på förmågan att tilldela materiella och formella bestraffningar och belöningar. Den personliga dimensionen, som ursprungligen var inkluderad i referensmakten, bygger på att man vill få gillande eller erkännande (eller undvika ogillande) från någon man tycker om eller håller högt. Den legitima makten har i sin tur differentierats till fyra olika maktbaser; position, återgäldning, beroende och rättvisa. Legitim positionsmakt bygger på att tränaren har en roll eller en position som gör att spelarna anser att denne har rätt att förvänta sig att få sin vilja igenom. Legitim återgäldningsmakt och legitim rättvisemakt handlar båda om att återställa balansen i relationen mellan tränaren och spelaren. Den förra innebär att spelaren gör som tränaren vill för att ”bjuda tillbaka” för något (extra) positivt som tränaren gjort för spelaren. Den senare innebär att spelaren gör som tränaren vill för att kompensera för något negativt som han/hon har orsakat tränaren. Avslutningsvis utgår legitim

beroendemakt från den norm som säger att vi skall hjälpa de som inte kan hjälpa sig själva. Spelaren gör här som tränaren vill för att denne upplever att tränaren behöver hjälp av spelaren.

Huruvida de olika maktbaserna är ”universella” och giltiga inom alla kontexter och relationer har ifrågasatts av flera olika forskare, både på teoretiska och empiriska grunder. Utgångspunkten för kritiken är att vissa maktbaser bör antas vara mer framträdande/relevanta i vissa situationer än andra (Krause & Kearney, 2006). Som exempel på detta fann Krause, Boerner, Lanwehr och Nachtigall (2002) endast stöd för fyra maktbaser hos dirigenter i en orkesterkontext och Raven, Schwarzwald och Koslowsky, 1998 identifierade sju av de elva maktbaserna i Ravens utökade taxonomi i en sjukhusmiljö.

Även om den ursprungliga taxonomin med fem maktbaser överlevt ”tidens tand”, har kompletterande maktbaser föreslagits av andra forskare (se t.ex. Yukl, 2006). Av dessa kan karisma lyftas fram som av särskild relevans för tränar-/ledarskapsutövande. Raven (personlig kommunikation, 2 juli 2010) avfärdar dock karisma som en specifik maktbas, och menar att karisma antingen innebär att personen är djupt beundrad eller ses som allvetande, vilket i det förra fallet innebär referensmakt och i det senare expertmakt. Tanken om karisma som en egen maktbas har dock fått visst empiriskt stöd (Kudisch, Poteet, Dobbins, Rush & Russell, 1995). Andra författare har istället reducerat antal maktbaser till två övergripande baser. Etzioni (1964) anser att inom organisationer så kan ledares makt antingen härröra från personen och dennes egenskaper och kvaliteter, eller från den position som personen innehar (se även Hersey & Blanchard, 1982). Personlig makt menar Etzioni emanerar från följarna (som ger ledaren makt), medan positionsmakt kommer från organisationen (eller snarare från personer ”högre upp” i organisationen). En liknande uppdelning har förslagits av både Yukl (2006) och Bass och Bass (2008) som använder beteckningen ”mjuka” och ”hårda” maktbaser. Den hårda maktbasen innehåller det French och Raven definierat som bestraffnings-, belönings- och legitim makt, medan expert- och referensmakt utgör den ”mjuka” maktbasen. Även här kopplas den hårda maktbasen till den position en person har inom en organisation (rollen eller positionen möjliggör att bestraffa, belöna eller ha legitim makt), medan den mjuka maktbasen kopplas till personen som innehar den.

Kapitel 3. Bakgrund och tidigare forskning

Tränarskap

Uppfattningar om vad tränarskap ”är” och vilken funktion tränaren fyller varierar mellan olika forskare. Ett axplock av olika funktioner som föreslagits är; motivator (t.ex. McLean & Mallet, 2012), ledare (t.ex. Smoll & Smith, 1989), utbildare (t.ex. Jones, 2006) och beslutsfattare (t.ex. Abraham & Collins, 1998). Av dessa olika synsätt är tränaren som ledare eller som utbildare de två dominerande perspektiven. De som argumenterar för den senare menar att ”tränarskap har mer med undervisning (och påföljande lärande) att göra än någonting annat” (Jones, 2007, s. 171, min översättning). De som hävdar det förra synsättet menar å sin sida att tränarskap innebär att påverka spelarna i riktning mot uppsatta mål (t.ex. Chelladurai, 1990), vilket gör tränarskap synonymt med hur ledarskap brukar definieras (Vella, Oades & Crowe, 2010). Det finns dock inte några tydliga avgränsningar mellan de roller och funktioner som föreslagits, och en gemensam nämnare är att de på något sätt innebär att tränaren försöker påverka spelarna. Denna påverkansprocess har i sin tur beskrivits på olika sätt. Av vissa framställs den som logisk, strukturerad och som ett antal på varandra följande steg (ex. Fairs, 1987) och av andra som ”ett nät av komplexa, kontextberoende och av varandra beroende aktiviteter som kommer samman och formar en holistisk process” (Lyle & Cushion, 2010, s. 2, min översättning).

Något som har fått allt större uppmärksamhet i litteraturen är att denna påverkansprocess bör ses i relation till de olika idrottsliga kontexter den sker inom, och att varje kontext ställer olika krav på tränaren utifrån de skilda förutsättningar de innebär. Flertalet olika typologier av idrottskontexter och hur tränarskapet bör anpassas efter dessa finns föreslagna i litteraturen (se t.ex. Côté, Young, North, & Duffy, 2007; Lyle 2002; Trudel och Gilbert, 2006). Côté och Gilbert (2009) menar att det i huvudsak finns fyra olika kontexter, och därigenom typer av tränarskap: breddidrottstränare för barn,

breddidrottstränare för vuxna och ungdomar, prestationstränare för ungdomar samt prestationstränare för vuxna. En liknande indelning kan återfinnas i RFs idédokument *Idrotten Vill* (2009). Côté och Gilbert (2009) menar vidare att målen för dessa olika tränarskap skiljer sig åt. I grova drag innebär detta ett fokus för prestationstränare på att förbereda de aktiva för tävling och att optimera deras förutsättningar att prestera (dock under mer lekfulla och sociala former för ungdomar). Tränarskapet inom en breddidrottskontext har istället ett fokus på sociala värden, glädje och fysisk aktivitet med betoning på grundläggande färdigheter. Lyle (2002) för ett liknande resonemang. Han menar att då breddidrott inte har ett fokus på tävling och prestation, bör tränarskapet syfta till att uppfylla mer kortsiktiga mål och mer hälsorelaterade utfall hos de aktiva. Tränarskapet inom prestationsidrotten syftar å sin sida till att påverka de faktorer som är förknippade med prestationsutveckling.

Två andra sammanhang där tränarskapet skiljer sig åt– och som med några få undantag sällan uppmärksammas i tränarlitteraturen (t.ex. Bloom, Durand-Bush, Schinke & Salmela, 1998; Lorimer & Jowett, 2009) – är lag- och individuella idrotter. Även om de båda har mycket gemensamt finns vissa skillnader som kan härledas till hur resultat mäts inom de båda idrottstyperna. Medan individens prestation mäts i individuella idrotter är det spelarnas gemensamma agerande som mäts i lagidrotter (även om olika bedömningar av enskilda spelare kan göras i form av t.ex. antal korrekta passningar, mål, eller tekniska fel etc.). Lagidrotter är i detta avseende en mycket komplex aktivitet där utfallet är beroende av hur väl spelare med olika mål, bakgrund, färdigheter och personligheter kan fungera som en enhet. Tränarskapet inom lagidrotter innebär därigenom att förutom att utveckla färdigheter hos spelarna, även kunna ”ta till vara” på det spelarna redan kan och kombinera dessa färdigheter till ett fungerande lag. Ofta finns det inom lagidrotter även en konkurrenssituation mellan spelare inom samma lag, vilket inte förekommer i samma utsträckning inom individuella idrotter. Intervjuer med experttränare (opublicerad data) visar att detta är ett ständigt närvarande ”dilemma”, där tränaren måste hantera att vissa inte får spela eller får acceptera en roll eller position de helst inte vill ha (se även Fahlström, 2001). På så sätt kan man säga att tränarskapet i lagidrotter har ytterligare en ”dimension”, jämfört med tränarskap inom individuella idrotter. Som en konsekvens av denna skillnad antas tränare inom individuella idrotter utveckla en mer ”nära” relation med de enskilda idrottarna och ha ett fokus på

individens utveckling i kontrast till lagidrotter som istället kännetecknas av ett gruppfokus där tränaren överser helheten (Lorimer & Jowett, 2009).

Tränarskapseffektivitet

Frågan om vad som är ”bra” eller effektivt tränarskap genomsyrar en stor del av tränarskapslitteraturen och frågan handlar om vilka kriterier som skall användas för att bedöma och utvärdera tränare. Inom tävlingsidrott är resultat det givna utfallet och tränaren hålls ofta ansvarig för lagets eller idrottarnas prestationer (Mallet & Côté, 2006). Det finns emellertid några nackdelar med detta kriterium. En är att tränaren inte har någon direkt påverkan på resultatet, utan endast en indirekt sådan. Det vill säga, tränarens påverkan på resultatet går via spelarna/laget. En annan är att faktorer utanför tränarens kontroll påverkar resultatet, till exempel motståndarnas kompetens och sjukdomar (Mallet & Côté, 2006). En tredje nackdel är att tränare för olika lag har olika förutsättningar, vilket gör att resultatkriteriet inte kan användas för att göra rättvisa bedömningar mellan tränare. Sannolikheten att göra bra resultat är större som tränare för ett lag med stora resurser än ett lag med små resurser.

Majoriteten av tränarskapseffektivitetsforskningen har istället valt att inrikta sig på faktorer där tränaren antas ha en direkt påverkan. Som Lyle (2002) påpekat innebär detta inom tävlingsidrott faktorer som är förknippade med prestationsutveckling. Horn (2008) konstaterar i sin omfattande genomgång av litteraturen inom området att just prestationsutveckling är ett av två övergripande kriterier som allt som oftast används i studier kring tränarskapseffektivitet. Det andra kriteriet är vad Horn benämner som positiva psykologiska utfall för de aktiva. Detta inkluderar, bland annat, faktorer som inre motivation, glädje, och självförtroende. Andra har kondenserat ner Horns slutsatser till att tränarskapseffektivitet innebär en positiv påverkan på de aktiva (Kavussanu, Boardley, Jutkiewicz, Vincent & Ring, 2008).

I en lagidrottskontext kan dessa positiva effekter betraktas utifrån två olika nivåer; positiva effekter för spelare och/eller för laget. Att tränarskapseffektivitet kan conceptualiseras på olika nivåer (spelare/lag) och som olika utfall (t.ex. självförtroende och prestation) innebär att tränarens påverkan kan vara effektiv i vissa avseenden men ineffektiv i andra. Till exempel genom att laget utvecklas eller gör goda resultat, men att vissa spelare samtidigt upplever stress och prestationsångest.

Ett antal modeller har genererats i olika försök att konceptualisera den litteratur som finns kring tränarskapseffektivitet. Av dessa är Horns (2008) Working Model of Coaching Effectiveness (WMCE) och Chelladurais (1990, 2007) The Multidimensional Model of Leadership (MML) kanske de mest citerade och använda. Båda två utgår ifrån att tränarens beteenden är centrala för tränarskapseffektivitet. Ett antal olika faktorer påverkar i sin tur vilka beteenden tränare använder sig av (såväl egenskaper hos tränaren som hos de aktiva och den kontext de befinner sig inom). Effektivitet definieras i MML som spelares/lags prestationer och tillfredsställelse, och i WMCE i både form av positiva psykologiska utfall (självförtroende, motivation) samt prestationer och beteenden. I WMCE menas dock att effekterna av tränarens beteenden på effektivitetskriterierna delvis medieras av spelarnas uppfattningar och tolkningar av tränarens beteenden. Samma beteende hos en tränare kan alltså leda till olika utfall, beroende på hur det uppfattas av spelarna. Även om Horns modell i detta avseende kan beskrivas som något mer specifik i hur själva påverkansprocessen mellan tränaren och spelarna ser ut, har modellerna (och litteraturen i stort) kritiserats för att innebära allt för grova förenklingar av hur tränarskapet ser ut i verkligheten (t.ex. Cushion, Armour & Jones, 2006). Som en konsekvens av detta har de ansetts vara av liten praktisk nytta för tränare och i tränarutbildningar (Lyle & Cushion, 2010). En (utökad) kunskap om hur tränarens makt och inflytande är relaterad till tränarskapseffektivitet kan förhoppningsvis bidra till mer ”realistiska” modeller av större praktisk relevans.

I relation till det synsätt som tas angående tränarskap som en påverkansprocess betraktas tränarskapseffektivitet i denna avhandling som ett positivt utfall av tränarens inflytande eller maktutövande (och i viss mån utövande av kvasimakt enligt en ackumuleringsprincip). Att inflytande (d.v.s. oavsedda men signifikanta effekter) inkluderas får som konsekvens att tränarskapseffektivitet inte blir synonymt med ”positivt maktutövande”, och lämnar rum för att tränare kan ha en positiv påverkan utan att ha full kontroll över de effekter som denne har. Att endast inkludera en påverkan där tränaren har full kontroll skulle omöjliggöra att ett tränarskap som innefattar att testa, pröva och chansa kan betraktas som effektivt. Det som undersöks i avhandlingen är dock relationen mellan tränarens makt(baser) och tränarskapseffektivitet.

Tränarskap och makt

Makt är ett i många avseenden negligerat område inom tränarskapslitteraturen (Galipeau & Trudel, 2006), vilket till exempel kan ses genom att ämnet inte behandlas i några av de forskningsgenomgångar som gjorts inom området (t.ex. Chelladurai, 1990; Côté & Gilbert, 2009; Gilbert and Trudel, 2004; Horn, 2008). En summering av forskning kring makt och tränarskap är dock problematisk då makt på många sätt är en integrerad del av tränarskapet, därigenom är det svårt att separera vad som är ”maktstudier” från andra studier. Maktaspekter är ofta implicit inkluderade i de flesta tränarskapsstudier, något som dock sällan adresseras. Fairholm (2009) uttrycker det träffande när han i ett ledarskapssammanhang skriver att ”[l]eadership theories imply power use but do not deal with it frontally” (Fairholm, 2009, s. xxv). Med ett sådant synsätt skulle dock en beskrivning av forskning kring tränarskap och makt bli synonym med en beskrivning av (en stor del av) tränarskapslitteraturen. Att det inte finns någon enhetlig begreppsapparat kring makt och närliggande begrepp (t.ex. inflytande och påverkan) innebär ytterligare en svårighet i att beskriva litteraturen. Detta tar sig uttryck i att samma begrepp använts för att beskriva olika fenomen, eller att olika begrepp använts för att beskriva samma fenomen.

Även om tränares makt i många avseenden förbisetts i forskningen finns det ett antal studier gjorda inom området. Tre litteratursökningar genomförda i juni 2014 med sökorden ”sport, coach, power” (tillsammans, eller ”power” i par med de två andra) i tre stora databaser (Google Scholar, SportDiscus och Psycinfo) ger 28 vetenskapliga artiklar som explicit behandlar makt i relation till tränare eller tränarskap.² Av dessa har ca 40 % (elva stycken) genomförts de senaste fem åren, något som pekar på ett ökat intresse för ämnet.

Av de 28 artiklarna fokuserar åtta på individuella idrotter (Barker-Ruchti, 2011; Denison, 2007; Johns & Johns, 2000; Jones, Glintmeyer, & McKenzie, 2005; Purdy, Jones, & Cassidy, 2009; Purdy, Potrac, & Jones, 2008; Stirling & Kerr, 2009; Tomlinson, & Yorganci, 1997), tre stycken är artiklar av konceptuell karaktär (Jones, Armour & Potrac, 2002; Potrac & Jones, 2009; Lenskyj, 1990), en är översiktsartikel om problematiken med sexuella

² Sökningen kompliceras av det faktum att engelskans ”power” även används i bemärkelsen ”kraft” och då i relation till fysiologiska aspekter hos idrottare (styrka, snabbhet) eller i statistisk bemärkelse (t.ex. predictive power). Det totala antalet träffar som dessa tre sökord genererar i Google Scholar är hela 112 000. Här inkluderas dock texter där endast två av sökorden finns med, vilket gör att den överväldigande majoriteten av träffar innehåller orden ”sport” och ”power”. En sökning i Psycinfo, vilket innebär en mer begränsad sökning, leder till 85 träffar. Även här inkluderas dock texter där ordet ”power” använts i annan betydelse.

övergrepp inom idrott (Brackenridge, 1997) och en problematiserar professionaliseringen av tränarrollen (Taylor & Garratt, 2010). Ett mönster som kan urskiljas i denna litteratur är att studier med fokus på individuella idrotter främst intresserat sig för tränares övergrepp och ett missbrukande av tränarrollen. En majoritet av dessa studier har använt teoribildningar av Foucault, men även av Bourdieu och Giddens, för att förklara och förstå denna problematik.

I 15 av artiklarna har tränares makt inom lagidrotter undersökts. Av dessa har elva enbart fokuserat på lagidrott, tre på både lag- och individuell idrott, samt en på idrott generellt. En sammanställning av dessa studier ges i tabell 1.

Tabell 1. Studier som undersökt tränares makt inom lagidrotter.

Författare	Metod/Deltagare	Teori	Fokus
Duquin (1984)	Enkät (med öppna svar). 109 st. tränare, idrottare, och icke-idrottare på universitet och gymnasienivå.	-	Moraliskt resonerande/bedömande hos unga idrottare undersöks och diskuteras utifrån en asymmetrisk maktrelation mellan tränare och spelare.
Duquin & Schroeder-Braun (1996)	Enkät. 250 gymnasie- och högstadielärover (varav 93 % var idrottare)	French & Raven	Fokuserar på unga idrottares erfarenheter och upplevelser av tränares omoraliska beteenden. Undersöker, bl.a., vilka maktbaser hos tränare som idrottarna ser som skäl för att inte protestera mot tränares omoraliska beteenden. Tränarens expert och legitima makt framkom som de maktbaser som främst hindrade spelare från att protestera.
Wann, Metcalf, Brewer & Whiteside (2000)	Enkät. Totalt 53 tränare, 199 idrottare, och 61 domare från olika universitetsidrotter.	French & Raven	Tar fram och använder en enkät (Power in Sport Questionnaire, PSQ) för att mäta French och Ravens fem ursprungliga maktbaser hos tränare och domare. Resultaten visar att spelare främst attribuerar expert- och legitim makt (följt av belönings-, bestraffnings- och referensmakt) till sina tränare. Vidare att huvudtränare uppfattas ha mer makt (generellt) än assisterande tränare men även mer av bestraffnings-, expert-, och legitim makt.
Wann & Pack (2001)	Enkät. 20 kvinnliga fotbollsspelare på universitetsnivå.	French & Raven	Konfirmerar resultaten från Wann, Metcalf, Brewer, & Whiteside (2000) med ett urval bestående av 20 flickfotbollsspelare i ett nyligen etablerat lag.
Potrac, Jones & Armour, (2002)	Observationer. En manlig fotbollstränare i ett elitseniorlag.	Bla. French & Ravens	Undersöker tränarbeteenden hos en engelsk elitfotbollstränare. De vanligast förekommande beteendena diskuteras sedan utifrån French & Ravens maktbaser och Goffmans "presentation of the self".
Laios, Theodorakis, & Gargalianos (2003)	Enkät. 30 tränare från olika idrotter	French och Raven	Tränare från olika idrotter rankar hur viktiga de anser att French och Ravens fem maktbaser är för att influera/påverka individers och lags prestationer.

BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

Cushion & Jones (2006)	Etnografi. Tränare och spelare i ett juniorfotbollslag	Bourdieu	Fokuserar på interaktionen mellan tränare och spelare inom ett professionellt engelskt juniorfotbollslag. Resultaten visar hur tränarna skapar en auktoritär diskurs för upprätthållande av en ojämlig fördelning av makt mellan sig själva och spelarna med hjälp av hot och bestraffningar.
Turman (2006)	Enkät. 307 lagidrottare i högstadie- och gymnasieålder.	French & Raven	Undersöker relationen mellan maktbaserna och spelarstatus inom två olika lagidrotter (amerikansk fotboll och basket) samt mellan maktbaserna och spelarnas tillfredsställelse med sitt idrottande. Spelare i förstauppställningen upplevde att tränaren i större utsträckning använde sig av belöningsmakt än spelare som ej var med i förstauppställningen. 12 % av variationen i spelarnas tillfredsställelse med sitt idrottande” kunde förklaras av maktbaserna, och där expert- och referensmakt var de enda källorna som uppvisade signifikanta samband.
Potrac, Jones & Cushion (2007)	Observationer. Fyra fotbollstränare på professionell nivå	Bl.a. French & Ravens	Undersöker tränarbeteenden hos engelska elitfotbollstränare. De vanligaste förekommande beteendena diskuteras sedan utifrån rollteori och French & Ravens maktbaser.
Konter (2009a)	Enkät. 165 manliga fotbollstränare och 870 manliga fotbollsspelare	French & Raven	Översätter och validerar Wann m.fl., (2000) maktbasinstrument till turkiska. Fann att belöningsmakt (så som operationaliserad i enkäten) inte var en del av turkiska fotbollstränarens tillgängliga maktbaser. Belöningsmakt uteslöts därför från den turkiska versionen av PSQ på grund av att den var kulturellt opassande.
Konter (2009b)	Enkät. 781 manliga fotbollsspelare	French & Raven	Fokuserar på om spelares färdighetsnivå påverkar vilka maktbaser de tillskriver tränaren. Resultaten visar att det fanns skillnader i hur spelare på olika nivåer (och i olika åldrar) uppfattade vilka maktkällor tränaren har/ använder sig av.
Konter (2010)	Enkät. 165 manliga fotbollstränare och 870 manliga fotbollsspelare	French & Raven	Undersöker om spelare och tränarens skattningar av tränarens maktbaser skiljer sig beroende på om spelarna och tränarna tror på tur (som fenomen). Resultatet visar att om man tror på tur eller ej tycks påverka vilka källor tränare upplever sig ha tillgång till, men även för vilka maktkällor spelarna upplever att tränaren har tillgång till.
Konter (2011)	Enkät. 165 manliga fotbollstränare	French & Raven	Fokuserar på om tränarens civilstatus påverkar vilka maktbaser som de tillskriver sig själva. Resultaten visar att det finns skillnader i referens och expertmakt, och att dessa även beror på om tränaren är professionell eller amatör.

TRÄNARES MAKT ÖVER SPELARE I LAGIDROTTER

Konter (2012)	Enkät. 165 manliga fotbollstränare och 870 manliga fotbollsspelare	French & Raven	Fokuserar på om utbildningsnivå påverkar vilka maktbaser som spelare tillskriver tränaren (och tränare tillskriver sig själva). Resultaten visar att spelare med endast grundskola upplever att tränaren har mer bestraffningsmakt. Tränarnas utbildningsnivå påverkar uppfattningar om deras egen legitima makt, där tränare med lägre utbildningsnivå tillskriver sig själva mer legitim makt.
Groom, Cushion & Nelson (2012)	Observationer. Ett engelskt elitjuniorfotbollslag	French & Raven	Fokus på interaktionen mellan en huvudtränare och engelska fotbollsspelare (elitjuniorer) vid videogenomgångar av matchsituationer. Utifrån konversationsanalys och Ravens (1992, 1993, 2001) utökade maktbasteori som teoretiskt ramverk visar studien hur tränaren skapar en ojämlig diskurs genom att ta kontroll över hur samtalen är organiserade. Detta främst genom att tränaren använder sig av expert och informationsmakt.

Som kan utläsas av tabellen är French och Ravens (1959) maktbastaxonomi den mest använda teorin, då alla studier utom två på något sätt utgått ifrån eller inkluderat denna. Resultaten från de studier som empiriskt undersökt maktbaserna visar att expert- och legitim makt kan betraktas som de maktbaser som är av mest central betydelse för maktrelationen mellan spelare och tränare (t.ex. Duquin & Schroeder-Braun, 1996; Wann, Metcalf, Brewer, & Whiteside, 2000; Wann & Pack, 2001). Vidare att vilka maktbaser spelarna tillskriver tränaren delvis kan förklaras utifrån olika egenskaper hos spelarna (Konter, 2009, 2010, 2012; Turman 2006). Endast en studie (Turman 2006) har fokuserat på ”effekterna” av maktbaserna, vilken visade att maktbaserna till viss del kan förklara hur nöjda spelarna är med sitt idrottande. I de studier som genomförts av Jones och Cushion med kollegor (Groom, Cushion & Nelson, 2012; Cushion & Jones, 2006; Potrac, Jones & Armour, 2002; Potrac, Jones & Cushion, 2007) har maktbaserna främst använts för att diskutera och förklara empiriska resultat rörande tränares beteenden. En huvudsaklig konklusion som görs här är att användandet av instruktioner (vilket är det vanligast förekommande tränarbeteendet) kan kopplas till tränares försök att upprätthålla och stärka sin makt. Detta genom att tränaren på så sätt stärker sin expert- och informationsmakt. De menar dessutom att spelarnas respekt för tränaren (vilken de likställer med makt) i största grad styrs av spelarnas uppfattning av tränarens kunskap (d.v.s. expertmakt).

Studier där deltagarna består av idrottare i högstadie-/ gymnasieålder, eller tränare för dessa åldrar, dominerar de urval som använts. Endast i två fall har

urvalet bestått av senioridrottare (givet att Konter använt samma urval i sina fem studier). Sett till vilka metoder som använts för att samla in/producera data är enkätundersökningar det vanligaste tillvägagångssättet. Kritik kan, och bör, dock riktas mot de enkäter som använts. Detta främst i form av validitetsproblem, vilka är allt från allvarliga (t.ex. Duquin & Schroeder-Braun, 1996) till mindre allvarliga (t.ex. Wann, Metcalf, Brewer, & Whiteside, 2000). Mer specifikt kan följande problem identifieras. I Laios, Theodorakis och Gargalianos (2003) studie redovisas inte de påståenden som använts för att beskriva maktbaser (de refererar inte heller till French & Raven, och artikeln är i många andra avseenden av bristande kvalitet) utan den enda beskrivning som ges av instrumentet är att ”The questionnaire method was used, through which they expressed their opinions on how important they considered legitimate, reward, coercive, expert and referent power on influencing individual and team performance” (s. 152). I Duquin och Schroeder-Brauns (1996) studie används endast ett påstående per maktbas för att fånga de breda begrepp som maktbaserna innebär, vilket, som Podsakoff och Schriesheim (1985) har påpekat, är problematiskt. Än mer problematiskt är att vissa maktbaser inte är operationaliserade i enlighet med de ursprungliga definitionerna.

Det instrument som Turman (2006) använt sig av är ursprungligen framtaget för att mäta lärares kommunikationsstrategier i klassrum (Roach, 1995). Här är maktbaserna operationaliserade på så sätt att de ”speglar användandet av kommunikationsstrategier som åberopar makt från var och en av de fem maktbaserna” (Roach, 1995, s. 22., min översättning). I enkäten har Turman ändrat orden lärare och elev mot tränare och idrottare, och spelarna i studien ombads svara på hur ofta deras tränare använde sig av de olika kommunikationsstrategierna. Ett uppenbart problem med detta tillvägagångssätt är att maktbaserna inte är operationaliserade utifrån spelarnas uppfattningar om tränarens tillgängliga maktbaser, utan från tränarens ”användande” av dessa. Det kan mycket väl vara så att tränaren hänvisar till sin visdom och erfarenhet när den kommunicerar med spelarna, men om spelarna inte uppfattar tränaren som vis eller erfaren mäter inte enkäten tränarens expertmakt (som anledning till att spelarna gör det tränaren vill). Allt som enkäten mäter är om spelarna uppfattar att tränaren försöker använda sig av denna maktbas, vilket alltså inte är samma sak som att den faktiskt leder till att tränaren får sin vilja igenom.

Viss kritik kan även riktas mot det instrument som utvecklats av Wann med kollegor (Wann, Metcalf, Brewer, & Whiteside, 2000), även om den inte är av lika allvarlig art som de studier som kritiserats ovan. Trots att instrumentet uppvisar goda psykometriska egenskaper (utvärderat med hjälp av konfirmatorisk faktoranalys och Cronbachs alpha) finns det anledning att ifrågasätta dess validitet med utgångspunkt i det att instrumentet avser fånga maktbaser hos både tränare och andra personer i beslutsfattandeställning inom idrott (t.ex. domare). De påståenden som används i instrumentet för att fånga maktbaserna redovisas inte, men förmodligen innehåller de en hög grad av generalitet, på bekostnad av specificitet, för att kunna ”passa” dessa båda grupper. Till exempel är det rimligt att tänka sig att de former av belöning som tränare kan uppfattas förfoga över skiljer sig från de som domare kan ses ha tillgång till. Vidare riktar sig instrumentet till både lag- och individuella idrotter, vilket även det kan innebära validitetsproblem. Den konkurrenssituation som råder inom lagidrotter, där flera spelare strävar efter en och samma position/roll, är förmodligen inte lika framträdande inom individuella idrotter. Ett instrument som riktar sig till tränare inom både lag- och individuella idrotter missar denna aspekt. Även Konter (2009) som översatt Wanns med kollegors maktbasinstrument till turkiska riktar kritik mot instrumentet i det att de påståenden som används är för vaga. Konters översättning av enkäten visar också på problemen med att ta ett instrument som är framtaget i en (nationell) kontext och använda det i en annan, då han fann att de påståenden som var framtagna för att mäta tränarens belöningsmakt inte var passande för en turkisk kontext (ibid). Detta har fått till följd att belöningsmakt inte är inkluderat i hans studier.

Undersökningar av tränarens beslutsfattandestilar (d.v.s. autokratisk-demokratisk) är inte inkluderade bland de resultat som litteratursökningen gav, men kan även de sägas behandla makt då det handlar om en form av maktdelning. Vissa studier inom detta område (t.ex. Cushion & Jones, 2006; Fahlström, 2001) visar på att det finns förväntningar från de aktiva om en auktoritär ledarstil inom lagidrotter. Cushion och Jones (2006) kopplar denna auktoritära stil specifikt till upprätthållande av en ojämlig fördelning av makt mellan sig själva och spelarna. Kidman och Lombardo (2010) menar att denna typ av tränarskap (auktoritärt) är det traditionella tränarskapet (vilket de benämner som tränarcentrerat) som finns inom idrotten, och vilket ”har gett tränaren rätten att utnyttja sin makt till att frånta kontrollen och valmöjligheter från spelarna” (s. 14, min översättning). I ett sådant tränarskap har spelarna

inget att säga till om och ansvaret för utveckling och prestationer ligger helt hos tränaren. Denna syn har dock kommit att utmanas på senare tid, troligen som ett resultat av att olika pedagogiska teoribildningar har kommit att få genomslag inom litteraturen och tränarutbildningar. I ett spelarcentrerat tränarskap ses istället spelarna som aktiva agenter vilka själva kan, vill och bör ta ansvar för sitt idrottande (DeSouza & Oslin, 2008). Fokus flyttas här från att tränaren tränar (eng. train) spelarna, till att istället hjälpa spelarna att lära (Nelson, Cushion, Potrac & Groom, 2014).

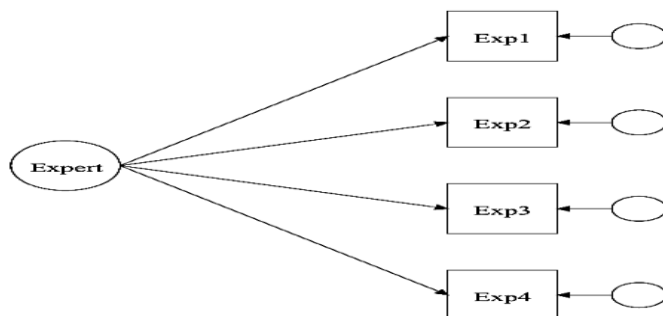
Sammantaget indikerar den genomgång som gjorts ovan att tränares makt är en central aspekt i tränar-spelarrelationer i lagidrotter. Mer specifikt tycks en kunskap om tränares makt över spelarna vara både relevant och nödvändig för att kunna förstå och förklara spelares upplevelse och utförande av sin idrott.

Kapitel 4. Metodologiska och etiska överväganden

Som diskuterats tidigare är maktbaser icke observerbara kvaliteter som tillskrivs tränaren av spelarna. Ett problem ur forskningssynpunkt är därigenom att de inte heller är direkt observerbara för forskaren. Inom psykologin finns det många exempel på denna typ av abstrakta begrepp, vilka antas vara orsak till skillnader i individers ageranden och beteenden (t.ex. intelligens och motivation). För att ändå få en uppfattning om dessa egenskaper kan man försöka dra slutsatser baserat på utfall eller konsekvenser av egenskapen i fråga. I sammanhanget brukar termerna latent (dold, bakomliggande) respektive manifest (observerbar) användas, där den senare har funktionen av att vara en indirekt representation av den latent egenskapen.

Latent variabelmodellering

Latent variabelmodellering (LVM) möjliggör att utifrån ett antal observerade variabler på statistisk väg identifiera en underliggande eller latent dimension som dessa variabler har gemensamt (Bollen & Hoyle, 2012). I figur 1 illustreras detta av en mätmodell med en latent variabel (expertmakt) som identifieras av fyra observationer (t.ex. påståenden från en enkät), vilka i mätmodellsammanhang benämns som indikatorer.

Figur 1. Latent variabelmodell

Modellen i figur 1 bygger alltså på antagandet att samvariationen (d.v.s. kovariansen) mellan indikatorerna kan härröras till en gemensam latent faktor, i detta exempel tränarens expertmakt. Den unika varians som finns i varje indikator, och vilken inte kan förklaras av den latent variabeln, benämns som residualvariens (illustrerade som de små ovalerna vid varje indikator i figur 1). Med hjälp av LVM så sorteras alltså variationen i en observerad variabel upp i två delar; den del av variationen som stammar från den latent faktorn för sig och den del som härrör från mätfel för sig. Detta skiljer sig från en mer traditionell teknik där man slår samman indikatorer till ett index och där mätfel kommer att inkluderas i indexet. Detta senare förfarande ställer också stora krav på att de observationer som används faktiskt är likvärdiga indikatorer av det man avser mäta, då alla indikatorer ges samma tyngd i ett index. LVM har den fördelen att indikatorerna inte nödvändigtvis behöver ha denna egenskap, eftersom bara den information som en indikator har gemensamt med de övriga indikatorerna används för att definiera den latent variabeln (Yang-Hansen, Rosén & Gustafsson, 2006). På så sätt ges observationer som på ett bättre sätt lyckas fånga den latent egenskapen mer vikt än de som lyckas mindre bra (givet att indikatorerna faktiskt speglar det latent begrepp som man vill undersöka). Graden av samband mellan indikatorer och en latent faktor (d.v.s. hur väl en indikator representerar det som avses mätas) uttrycks i form av faktorladdningar. En standardiserad faktorladdning är detsamma som en korrelationskoefficient och kan sålunda anta värden mellan 0 och 1. Antagandet är att ju högre värde desto större samband.

I mätmodellen i figur 1 beskrivs enklast möjliga mätmodell (en latent faktor, inga korrelerade residualer), men det är möjligt att specificera mer komplexa mätmodeller där flera latent faktorer och relationer mellan dessa ingår (t.ex. French och Ravens maktbastaxonomi). Om man inte på förhand vet hur de indikatorer man har är relaterade till varandra, eller hur många latent variabler som kan förklara samvariationen mellan dessa, kan man med hjälp av så kallad explorativ faktoranalys (EFA) på statistisk väg undersöka detta. Om man istället, som i denna avhandling, utifrån teoretiska antaganden har en idé om hur de olika indikatorerna är relaterade till varandra, kan man pröva dessa antaganden med hjälp av konfirmatorisk faktoranalys.

Konfirmatorisk faktoranalys

Konfirmatorisk faktoranalys (KFA) är en teknik som kan användas för att utvärdera mätmodeller med latent variabler genom att på olika sätt granska hur väl en modell passar med empiriska observationer (data). Till skillnad mot EFA, så måste man alltså här på förhand specificera hur modellen skall se ut (vilka variabler som antas samvariera och vilka som inte gör det). På så sätt är KFA ett verktyg för att kunna pröva teoretiska antaganden.

Med hjälp av olika beräkningsmetoder så skattas i KFA de parametrar som ingår i modellen, baserat på observerade data. Dessa skattningar (vilka representerar modellen/teorin) kan sedan jämföras med kovarianser i observerade data (som representerar "verkligheten"). På så sätt kan man utvärdera hur väl modellen/teorin stämmer med de empiriska observationerna. En mängd olika anpassningsmått (eng. Goodness of fit indices) har tagits fram för detta ändamål, vilka på lite olika sätt visar hur väl modellen representerar data. Ursprungligen så har χ^2 -test använts, men då det är känsligt för urvalsstorlek och parametervärden (Saris, Satorra & van der Veld, 2009) har det kommit att överges för andra test. Kline (2011) rekommenderar att man använder följande test; comparative fit index (CFI), root mean square error of approximation (RMSEA), och standardized root mean square residual (SRMR), vilka alla har egenskapen att de antar värden mellan 0 och 1. För CFI gäller att desto högre värde, desto bättre anpassning mellan modellen och data, medan det omvända gäller för RMSEA och SRMR. I allmänhet, menar Marsh (2007), att CFI-värden på .90 och .95 indikerar att modellen har en acceptabel respektive utmärkt anpassning till data. För RMSEA är motsvarande värden .08 och .05, och för SRMS har värden nära eller mindre än .08 förslagits indikera en godtagbar anpassning (Hu & Bentler, 1999).

För mer specifika delar av mätmodellen finns också ett antal mått som gör att de går att utvärdera. Om de övergripande anpassningsmått visar på en dålig anpassning, kan så kallade modifikationsindex (MI) användas för att identifiera var i modellen som det finns problem (Brown, 2006). Om, till exempel, variationen i en indikator kan förklaras av fler än en latent faktor och detta inte specificerats i modellen, kommer modellen att uppvisa en mindre bra anpassning. MI visar då hur mycket bättre modellen skulle bli om denna relation specificerades i modellen. Vidare så kan skattningarna av sambandet mellan indikatorer och de latent faktorerna utvärderas genom att

inspektera faktorladdningar, vilka även kan signifikanttestas. Med hjälp av KFA kan man även pröva om mätmodellen är giltig för olika typer av grupper (t.ex. kvinnor och män) och om dessa grupper skiljer sig åt avseende de latent faktorer som undersöks (d.v.s. medelvärdeskillnader). Avslutningsvis bör framhållas att granskningen av modellen alltid skall göras i relation till de teoretiska utgångspunkter den vilar på. Genom att använda sig av information från till exempel MI, kan modeller modifieras så att de får en utmärkt anpassning till data. Det kan leda till en modell som passar data väl, men som inte längre är teoretiskt meningsfull.

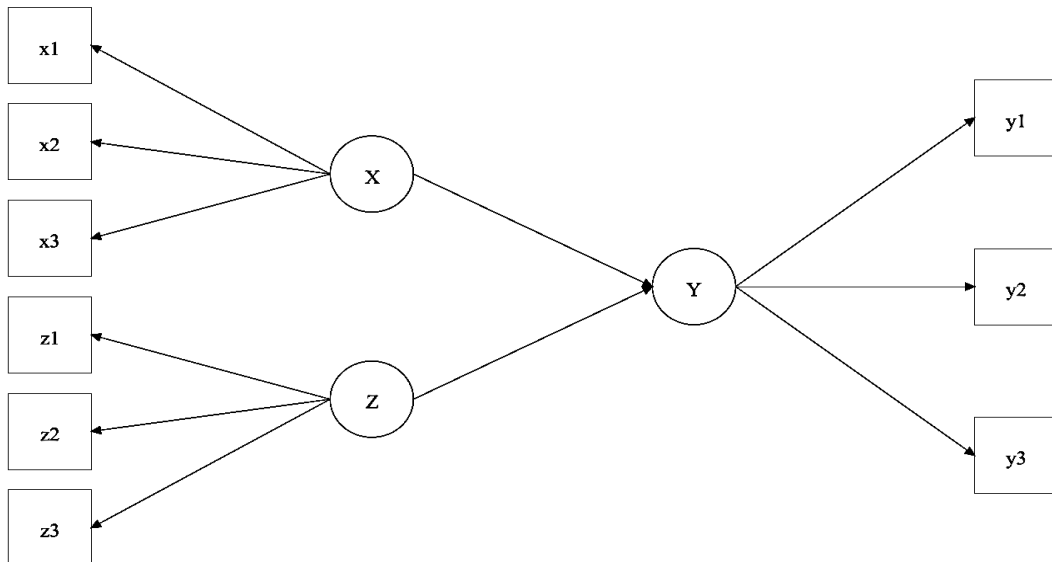
Strukturell ekvationsmodellering

Strukturell ekvationsmodellering (SEM) är en analysmetod som har många likheter med multipel regressionsanalys (Kline, 2011), men uppvisar ett antal fördelar gentemot denna metod. Istället för att använda sig av enskilda indikatorer eller index så använder man i SEM den typ av latent variabler som diskuterats ovan. Detta innebär den kanske största fördelen gentemot multipel regressionsanalys, då skattningar görs utifrån latent variabler som är fria från mätfel. Som visats av Gustafsson (2009) så kan användandet av variabler med även en begränsad mängd mätfel få stora konsekvenser för korrektheten i de slutsatser som dras.

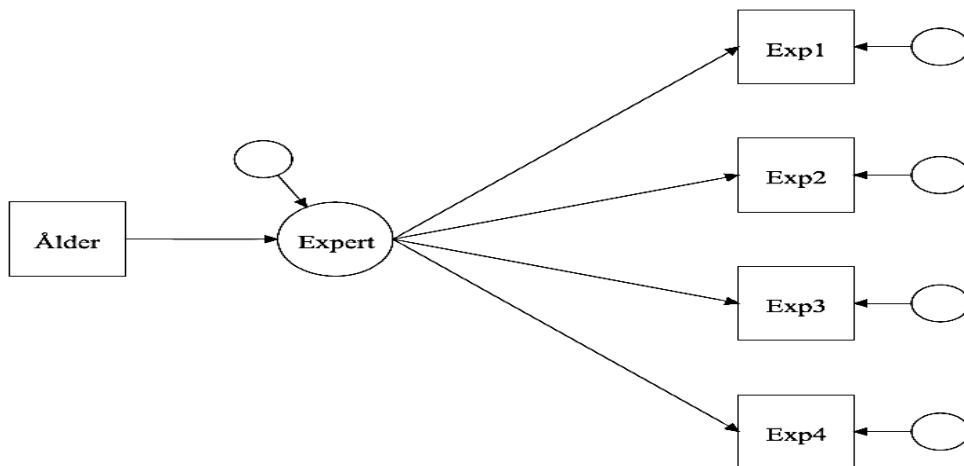
SEM kan beskrivas som bestående av två delar; dels en mätmodell (för att identifiera de latent variablerna), dels en strukturell del (för att undersöka relationer mellan de latent variablerna). Liksom vid KFA så anges relationer mellan latent variabler på förhand. I figur 2 är det illustrerat av pilarna från faktor X och faktor Z till faktor Y. En annan fördel med SEM gentemot multipel regression är att en SEM-modell kan utvärderas på samma sätt som beskrivits i avsnittet om KFA. Genom olika anpassningsmått kan man alltså undersöka om de antagande som görs i modellen stämmer med observerade data.

En variant av SEM är en så kallad MIMIC-modell (Multiple Indicators Multiple Causes; Jöreskog & Goldberger, 1975). Denna typ av modell kan användas för att undersöka hur en eller flera latent variabler påverkas av ett kovariat (se figur 3), och kan beskrivas som en KFA med kovariat (Muthén & Muthén, 1998-2012). Med en MIMIC-modell är det alltså möjligt att, till exempel, testa om ålder (ett kovariat) har någon betydelse för vilka maktbaser spelare tillskriver tränaren (de latent variablerna).

Skall man nämna någon nackdel med SEM är det att mätmodeller med många latenta faktorer (och indikatorer) innebär många parametrar som skall skattas. Detta gör att de är datakrävande och kräver många observationer.

Figur 2. Strukturell ekvationsmodell

Figur 3. MIMIC-modell

Flernivådata

Ett grundläggande antagande vid statistiska analyser är att dataobservationer är oberoende av varandra. När individer i ett urval tillhör grupper (t.ex. familjer, skolklasser) så är data inte längre oberoende eftersom två individer från samma grupp tenderar att vara mer lika varandra än två personer från olika grupper. (Hox, 2010). Data från spelare i samma lag, som i

detta avhandlingsarbete, kan alltså inte betraktas som oberoende, utan är att ses som hierarkisk eller av flernivåkaraktär. Om man inte tar hänsyn till detta kan det leda till att standardfel underskattas (Brown, 2006) och därigenom ökar sannolikheten att erhålla signifikanta resultat som är dragna på fel grunder (Thomas & Heck, 2001).

För att undersöka graden av beroende i gjorda observationer kan intraklasskorrelationskoefficienten (ICC) beräknas. Detta mått beskriver hur stor del av variationen i data som finns på lagnivå, och kan ses som graden av likhet hos spelare som tillhör samma lag (Snijders & Bosker, 2012). ICC kan därför användas för att bedöma i vilken utsträckning det är motiverat/nödvändigt att modellera det beroende som finns i data. Muthén (1997) menar att vid gruppstorlekar av 15 (eller fler) individer bör beroendet tas i beaktning om ICC-värden är $\geq 0,10$. Ett mer specifikt mått på hur graden av beroende i data kan påverka analyser kan fås genom att beräkna den så kallade designeffekten. Designeffekt beräknas enligt formeln $[1 + (\text{medelstorleken på grupperna} - 1) \times \text{ICC}]$ och vid värden under 2 finns ingen anledning att tro att beroendet i data kommer att leda till missvisande resultat (Muthén & Satorra, 1995). Vid en designeffekt över två kommer standardfelen att underskattas om det beroende som finns i data inte tas i beaktande (d.v.s. om den hierarkiska natur som finns i data inte modelleras). Hur mycket av variationen i observationer som kan härröras till de olika nivåerna (spelare – lag) skiljer sig dock åt för olika variabler. Vissa faktorer (t.ex. hur man förväntas bete sig i omklädningsrummet) kan vara mer påverkade av grupptillhörighet än andra (t.ex. hur lätt man har för att ta till sig instruktioner).

Problemet med flernivådata kan hanteras på två huvudsakliga sätt. Det ena är att använda så kallad flernivåmodellering, vilket är en analysteknik som bygger på att man modellerar det beroende som finns i data. Detta förfarande görs främst om man anser att det beroende som finns är intressant i sig, till exempel om man vill undersöka relationer mellan olika variabler på lagnivå. Att genomföra flernivåanalyser är emellertid mycket datakrävande då analyser på gruppnivå vilar på samma grundläggande antaganden som ”vanliga” individnivåanalyser (d.v.s. att små urval innebär större osäkerhet i de skattningar som görs). En ofta citerad tumregel för att kunna genomföra flernivåanalyser är ”30/30”, det vill säga 30 grupper med 30 observationer per grupp (Kreft, 1996). Maas och Hox (2005) menar dock att när analyser avses göras på gruppnivå så är det rekommenderat att använda minst 100 grupper,

men i vissa fall där enklare modeller specificeras kan ett minimum på 50 grupper vara tillräckligt (Hox, Maas, & Brinkhuis, 2010).

Det andra sättet är att på statistisk väg korrigera för det beroende som finns i data. Detta görs när man endast är intresserad av analyser på spelarnivå, och då beroendet i data är ett ”problem” snarare än ett intressant fenomen. Genom att använda beräkningar (skattningar) som korrigerar för det beroende som finns i data kan man erhålla korrekta standardfel och de χ^2 -test som ligger till grund för tester av modellenpassning (Muthén & Muthén, 1998-2012). Detta senare förfarande är det tillvägagångssätt som kom att användas vid de statistiska analyser som genomfördes i denna avhandling genom att funktionen TYPE = Complex som finns i Mplus användes.

Bortfall

Bortfall är vanligt förekommande i enkätundersökningar och förknippat med olika problem. Vid externa bortfall (att vissa deltagare inte svarat alls) kan det leda till att vissa grupper är över-/underrepresenterade och att resultaten därefter blir snedvridna. Vid internt bortfall (att deltagare inte svarat på alla frågor) kan skattningarna bli osäkrare och resultatet kan bli missvisande.

Ett antal olika tekniker har utvecklats för att hantera internt bortfall, så som listwise deletion, och imputation (Reuterberg, 2001). Den förstnämnda metoden innebär helt enkelt att man tar bort de individer som inte har kompletta data. Detta är en ”enkel” lösning som dock kan leda till en förlust av stora delar av urvalet, och i och med det även en förlust av statistisk kraft (Johansson, 2013). Imputation innebär att man ersätter data som fattas med medelvärden eller med skattade värden. Vid externt bortfall kan olika viktningsmetoder användas för att kompensera för en eller flera gruppers över-/underrepresentation. Olika statistiska beräkningar kan även göras för att se om de som inte svarat skiljer sig från de som har svarat. För att kunna göra det senare krävs dock att egenskaper hos deltagarna är kända på förhand (för att kunna identifiera grupper som eventuellt är över-/underrepresenterade).

Kvalitativ innehållsanalys

Ett annat tillvägagångssätt för att identifiera latent faktorer – och som kom att användas i en av delstudierna (studie I) – är med hjälp av kvalitativ innehållsanalys. Innehållsanalys kan beskrivas som en metod där

informationen i en större textmängd kondenseras ner till ett antal innehållsliga kategorier. Centralt i metoden är ”mening” eller ”betydelse”, det vill säga att man i abstrakt mening försöker identifiera betydelser i det som uttrycks i texten. Från att ursprungligen ha byggt på att kvantifiera det manifesta innehållet i en text på ett systematiskt sätt (d.v.s. kvantitativ innehållsanalys), har metoden kommit att utvecklas till att innebära att ”läsa mellan raderna” och göra antaganden även om bakomliggande innehåll i texten (Krippendorff, 1980). Själva den analytiska process som används kan beskrivas på följande, förenklade, sätt (Graneheim & Lundman, 2004; Hsieh & Shannon, 2005). Här exemplifierat med att identifiera tränares bestraffningsmakt.

- Texten läses ett flertal gånger för att bli bekant med dess innehåll.
- Meningsbärande enheter (meningar, fraser eller ord) identifieras i texten (ex. ”man vill ju inte att tränaren skall bli arg på ’en ””).
- Andemeningen eller betydelsen i de meningsbärande enheterna kondenseras fram (ex. ”undvika tränarens ilska”).
- Sedan sker en kodning utifrån forskarens tolkningar av bakom- eller underliggande betydelser hos de kondenserade meningarna (ex. ”undvika något negativt”).
- Avlutningsvis kategoriseras koderna till olika teman (ex. bestraffning).

Analysen kan antingen vara induktiv eller deduktiv, och den senare är att föredra när syftet är att validera eller utveckla en existerande teori (Hsieh & Shannon, 2005). Då ett stort mått av subjektivitet ingår i forskarens tolkningar (Zhang & Wildemuth, 2009) kan olika metoder användas för att stärka trovärdigheten i resultaten. Guba (1981) lyfter fram fyra begrepp vilka ofta har kommit att brukas i sammanhanget; tillförlitlighet, pålitlighet, överförbarhet och bekräfningsbarhet. Tillförlitlighet handlar om hur väl data och analysen relaterar till det fokus som undersökningen har. Till exempel; hur data har samlats in och i vilken mängd (d.v.s. tillräckligt mycket för att kunna svara på forskningsfrågan); hur data sedan har kodats och att de meningsbärande enheterna innehåller relevant information (Graneheim & Lundman, 2004). Pålitlighet syftar till stabilitet i design och genomförande, men även att olika faktorer som påverkat innehållet i studien redovisats. Överförbarhet syftar till i vilken utsträckning resultaten från studien är applicerbara och överförbara till andra sammanhang och individer. I grund och botten ligger ansvaret på denna

fråga hos den som önskar överföra resultaten till en annan kontext och inte på forskaren (Lincoln & Guba, 1985). En utförlig beskrivning av deltagare (sammanhang, urval, egenskaper) och av resultaten ökar emellertid möjligheten för läsaren att göra denna tolkning. Bekräftningsbarhet, eller vad Persson (2006) kallar kontextrealism, syftar till att forskare inte kan vara neutrala eller ”objektiva”. Fokus på ”neutralitet” bör istället ligga på de data som genererats, snarare än på forskaren (Lincoln & Guba, 1985). Detta genom att forskaren ”hanterat” sin subjektivitet och försökt säkerställa att resultaten är en funktion av deltagarnas redogörelser.

Etiska överväganden

I genomförandet av denna avhandling har Vetenskapsrådet forskningsetiska principer (HFSR, 1990) beaktats. Mer specifikt har följande etiska överväganden gjorts. *Informationskrav.* Alla deltagare informerades om studiens syfte innan de svarade på enkäten eller deltog i intervjuerna. Detta skedde både skriftligt i form av en text på enkätens försättsblad (se Appendix) och i muntlig form. I texten beskrevs även varför kunskap inom området var relevant, samt hur deltagarna genom sin medverkan kunde bidra till denna. Vidare fanns på försättsbladet även kontaktuppgifter (mejladress och telefonnummer) till de personer som var ansvariga för projektet, samt information om vilket universitet och institution som dessa tillhörde. Muntligen informerades alla deltagare om att medverkan var frivillig och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Vid alla tillfällen informerades om att deltagarnas tränare eller någon annan inte skulle få se spelarnas svar, och att när de lämnat in sin enkät fanns det ingen möjlighet att identifiera individer eller lag. Det betonades också att inga rätt eller fel svar fanns, och deltagarna uppmanades att vara ärliga och svara ”som det är” snarare än ”hur man vill” att det ska vara. *Samtyckeskrav.* Då deltagarna själva kunde välja att svara på enkäten eller medverka i intervjuerna så ansågs att de som gjorde detta samtyckte till deltagande i undersökningen. *Konfidentialitetskrav.* I de enkäter som använts i projektet samlades inga uppgifter in som kunde identifiera individer eller lag. Inte heller går det att med hjälp av svaren i enkäten identifiera individer eller lag bakvägen. Den mest specifika bakvägstolkning som kan göras är utifrån uppgifter om kön, ålder, professionell status, längd på deltagande i laget och längd på relationer med tränaren. Vilken idrott individen är aktiv inom framgår inte. *Nyttjandekrav.* De

data som samlats in har endast använts, och kommer endast att användas, i forskningssyfte, vilket deltagarna informerades om.

Utifrån kriterierna i lagen om etikprövning av forskning som avser människor (2003:460), och dess tillägg (SFS 2008:192), gjordes bedömningen att det projekt som avhandlingen ingår i inte behövde genomgå en etikprövning. Projektet ansågs inte ha någon psykologisk eller medicinsk påverkan på deltagarna och inte heller sparades några personuppgifter om deltagarna. Innan de olika studierna genomfördes presenterades studien och dess tänkta genomförande även för en medlem i Göteborgs universitets etikprövningsnämnd ”för annan forskning (än medicinsk)” som också denne gjorde bedömningen att en etikansökan inte var nödvändig.

Kapitel 5. Översikt av de fyra delstudierna

Denna avhandling är skriven inom ramen för ett större projekt om (tränares) makt och inflytande i lagidrotter (MIL-projektet). Detta projekt bestod av en förstudie, inom vilken två av de delarbeten som denna avhandling bygger på ingick (studie I och II), och en huvudstudie, inom vilka de två andra delarbetena ingick (studie III och IV). Den översikten som ges, och de resultat som senare kommer presenteras, görs utifrån dessa rubriker (d.v.s. förstudier och huvudstudier). En sammanfattning av de olika delstudiernas design ges nedan i tabell 2.

Tabell 2. Översikt av de fyra delstudierna.

Studie	Design	Deltagare	Datainsamlingsmetod	Huvudsaklig analysmetod
I	Intervjustudie	23 spelare	Gruppintervjuer	Innehållsanalys
II	Tvärsnittsstudie	1065 spelare *	Enkät	Explorativ och konfirmatorisk faktoranalys
III	Tvärsnittsstudie	779 spelare	Enkät	Deskriptiv statistik och SEM
IV	Tvärsnittsstudie	820 spelare	Enkät	SEM

*Notera att deltagarna i studie III och IV även ingår i studie II.

Förstudier

Syften

Ett av syftena med MIL-projektets förstudie var att, med utgångspunkt i Ravens (1992) utökade maktbasteori, undersöka vilka maktbaser som tränare kan sägas ha tillgång till för att få spelarna att ställa upp på det tränarna vill. Detta var även ett sätt att validera den utökade taxonomins relevans i en svensk lagidrottskontext (studie I). Ett annat syfte var att utveckla ett instrument för att mäta spelares attributioner av tränares maktbaser i en sådan kontext (studie II), vilket även skulle hantera de problem som tidigare framtagna instrument har uppvisat. Baserat på resultat från studie I och olika teoretiska och praktiska överväganden avsåg instrumentet att fånga tränarens expert-, referens-, legitim-, opersonlig belönings-, personlig belönings-, opersonlig bestraffnings-, personlig bestraffnings-, informationsmakt, samt karisma. Detta instrument skulle sedan komma att användas i huvudstudierna.

Urval, deltagare och dataproduktion/datainsamling

I studie I användes ett så kallat ändamålsenligt urval (Patton, 2002) då deltagarna rekryterades utifrån att få ett urval bestående av spelare som representerade olika lagidrotter och de klassindelningar som används inom tävlingsidrott (ålder, kön, kompetens). Totalt deltog 23 spelare från sju lag (handboll, fotboll, volleyboll, ishockey) i denna undersökning.

I studie II ingick totalt 1 065 deltagare, fördelade över följande delstudier: (i) pilot 1: 35 deltagare (spelare, tränare, kollegor); (ii) pilot 2: 42 fotbollsspelare på juniornivå (21 kvinnor); (iii) pilot 3: 102 spelare i åldrarna 16 till 34 år från fyra olika idrotter (handboll, fotboll, bandy och ishockey); (iv) slutgiltig utprovning: 825 spelare från handboll, fotboll och innebandy (för en utförligare diskussion om dessa deltagare, se avsnittet om urval för huvudstudierna); samt (v) validering av instrumentet: 61 fotbollsspelare (kvinnor = 35) i åldern 16-19 år. Alla deltagare rekryterades antingen via direkt kontakt av mig, eller så togs kontakt via deras tränare/instruktör.

Gruppintervjuer användes för att producera data i studie I. Under intervjuerna användes en semistrukturerad intervjuguide, vilken innehöll frågor kring dels spelarnas generella uppfattningar om (tränarens) makt och inflytande i laget, dels mer specifikt kring frågeställningen i studie I. För studie II användes den enkät som togs fram och avsågs testas. Denna delades ut och

besvarades av deltagarna i olika sammanhang, främst i samband med träningstillfällen.

Analysmetoder

Alla intervjuer i studie I spelades in och skrevs sedan ut ordagrant. Detta gav en datamängd bestående av tre timmar och 32 minuters inspelat material och strax över 70 A4-sidor transkriberad text. Data analyserades med hjälp av en kategoridriven (d.v.s. deduktiv) innehållsanalys utifrån Ravens (1992) utökade taxonomi, vilket anses vara en lämplig metod när syftet är att validera ett teoretiskt ramverk (Hsieh & Shannon, 2005). I ett försök att skapa underkategorier till de olika maktbaserna användes även en mer induktiv ansats. I studie II användes korrelationsberäkningar, explorativ och konfirmatorisk faktoranalys, samt reliabilitetsanalyser.

Huvudstudier

Huvudstudierna behandlade avhandlingens övergripande fokus, det vill säga, frågan om vilken roll maktbaserna spelar för tränarens makt över spelarna i lagidrotter. De mer specifika syftena för de båda studierna diskuteras nedan.

Syften

Ett första syfte med huvudstudien var att undersöka vilka maktbaser som spelare i en svensk lagidrottskontext oftast tillskriver som orsak till att ställa upp på det tränaren vill (studie III). Då påverkansförsök ofta involverar kombinationer av maktbaser (Raven, 1974) avsågs här också att undersöka de mest förekommande kombinationerna av maktbaserna i spelar-tränarrelationerna. Detta gav möjlighet att undersöka om maktrelationerna mellan spelare och tränare i huvudsak kännetecknas av att spelarna tillskriver en, två eller flera olika maktbaser som anledning till att ställa upp på det tränaren vill.

Ett andra syfte var att undersöka om attributioner av tränarens maktbaser påverkades av olika egenskaper hos spelarna (studie III). Uttryckt annorlunda, om vissa spelargrupper oftare tillskrev en viss maktbas som anledning till att ställa upp på det tränaren vill.

Ett tredje syfte var att undersöka maktbasernas samband med tränarskapseffektivitet (studie IV). Detta genom att undersöka (i)

maktbasernas relation med tränarskapseffektivitet, samt (ii) de enskilda maktbasernas unika samband med olika tränarskapseffektivitetskriterier. Genom att använda olika effektivitetskriterier gavs också möjligheten att undersöka om en maktbas kunde kopplas till både positiva och negativa effekter.

Urval och datainsamling

Målpopulationen för huvudstudien var spelare på seniornivå inom lagidrotter.³ En utgångspunkt i urvalsprocessen i MIL-projektet var att dessa skulle rekryteras från ett minimum av 30 olika lag, för att eventuellt kunna genomföra analyser på lagnivå (Kreft, 1996). Ett så kallat klusterurval kom därigenom att tillämpas. Här gjordes en uppskattning att lagen i de idrotter som valdes ut i medeltal bestod av mellan 15 till 20 spelare, vilket innebar en estimerad urvalsstorlek på 450 till 600 spelare. En förhoppning var dock att kunna samla in data från fler än 30 lag (och därigenom fler spelare) för att erhålla mer robusta estimat för analyser på lagnivå inom MIL-projektet.

För att säkerställa ett urval som kunde betraktas som representativt för målpopulationen användes ett så kallat stratifierat urval. Ett första stratifieringskriterium var att inkludera olika lagidrotter. De idrotter som valdes ut var fotboll, handboll och innebandy, med motiveringen att de, tillsammans med ishockey, är Sveriges till antal utövare största lagidrotter (RF, 2012). Att ishockey exkluderades berodde på den sneda könsfördelning som finns i ishockeyn, där endast två divisioner finns på seniornivå på damsidan (Riksserien och division 1). Ett andra kriterium som användes var de olika tävlingsklasser som finns inom senioridrotter. Urvalet skulle alltså täcka in spelare från dam- och herrlag samt från olika kompetensnivåer (d.v.s. olika serier). För det senare kriteriet valdes en uppdelning av lag som elit eller icke-elit, där det förra definierades som deltagande i någon av landets två högsta serier.

Lag identifierades utifrån serietabeller för de olika idrotterna. Detta skedde inte slumpmässigt, utan med utgångspunkt i praktiska hänseenden då lagen som kontaktades valdes utifrån sin geografiska position (Västsverige). Kontakt togs med tränare eller andra föreningsrepresentanter och alla lag som

³ Anledningen till att barnidrottare uteslöts berodde främst på praktiska och resursmässiga aspekter, men även på mitt forskningsintresse för just tränarskap på seniornivå. Inkluderandet av barnidrottare skulle innebära att specifika enkäter skulle behöva tas fram och prövas ut för denna målgrupp, vilket inte bedömdes som genomförbart.

kontaktades valde att medverka i studien, utom ett som tackade nej på grund av en intensiv tävlingsperiod. Ett visst avsteg kom här att göras från seniorkriteriet då fyra juniorlag och ett U21-lag kontaktades och inkluderades i urvalet. Detta gjordes i slutet av datainsamlingsperioden och baserades på att det i seniorlagen, från vilka data redan samlats in, redan fanns en stor mängd junior och ungdomsspelare (171 stycken spelare i åldern 15-19 år).

Alla data samlades in av mig i samband med tränings- eller matchtillfällen för lagen. Undantaget från detta var data från två lag som samlades in av en kollega hemmahörande på ett annat universitet och data från nio lag som samlades in av en tidigare student på Sport Coaching-programmet vid Göteborgs universitet. En enkät speciellt framtagen för MIL-projektet användes vid samtliga datainsamlingstillfällen (se appendix). Enkäten bestod av tre delar där en första del utgjordes av maktbasinstrumentet. En andra del innehöll frågor som kan kopplas till tränarskapseffektivitet och den sista delen var av demografisk karaktär (Se appendix).

Deltagare

Det totala deltagarantalet i huvudstudien kom att bestå av 825 spelare. Av dessa var 386 damspelare och 439 herrspelare; 445 icke-elitspelare och 380 elitspelare. Deltagarna var fördelade på 56 lag (handboll = 21 lag, fotboll = 23 lag och innebandy = 12 lag). Åldern på deltagarna i studien varierade mellan 15 till 41 år. Medelåldern var 22,5 år ($s=4,5$) och medellängden på relationen till den nuvarande huvudtränaren var två år ($s= 1,6$). Antal deltagare per lag varierade från sju till 24 med ett medeltal på 15 ($s=4$).

Av det totala urvalet kom 779 spelare att ingå i studie III och 820 spelare i studie IV. Att deltagarantalet skilde sig åt från det totala urvalet hade två orsaker. Dels på grund av att det statistikprogram som använts (Mplus) exkluderar de fall som saknar observationer på en prediktorvariabel om denna är av kategorisk karaktär, vilket var fallet för några av de kovariat som användes i studie III. Den andra orsaken var att fem ”outliers” identifierades och eliminerades från analyserna. Dessa bestod av spelare som hade haft osedvanligt långa relationer med sin tränare (relationer som var ≥ 10 år).

Bortfall

Det interna bortfallet för huvudstudierna låg mellan två och 24 saknade observationer per fråga/påstående, vilket motsvarade 0,2 % och 2,9 % av de

totala observationerna. Detta hanterades i analyserna genom imputation, då Mplus per default använder beräkningsmetoder (d.v.s. Maximum Likelihood) som utifrån modellering av befintliga observationer ersätter saknade data med skattningar. Maximum Likelihood har också den fördelen att den hanterar icke-normalfördelad data.

Det externa bortfallet beräknades utifrån det totala antal spelare som ingick i spelartrupperna (d.v.s. även de som inte var närvarande vid det aktuella datainsamlingstillfället) minus de spelare i truppen som svarade på enkäten. Information om spelartruppernas storlek inhämtades från lagens hemsidor och samtal med tränare vid datainsamlingstillfället (uppgifter saknas om truppstorleken för sex lag). I snitt var det externa bortfallet 31,1 % och det fanns här inga skillnader i bortfall mellan de olika idrotterna eller mellan herr- och damlag. Däremot fanns det en skillnad mellan elitlag (25 % bortfall) och icke-elitlag (39 % bortfall).

Att beräkna det externa bortfallet på detta sätt är dock problematiskt i och med att storleken på spelartrupperna inte är precisa. I flera fall påpekade tränarna (eller motsvarande) att storleken på truppen är ungefärlig. Detta kan till exempel bero på att vissa spelare ingår i flera lag/träningstrupper, eller att spelarna i truppen kan vara med under olika betingelser. Till exempel att juniorspelare är med i seniortruppen och tränar en till två gånger per vecka, eller att vissa spelare, på grund av olika anledningar, inte tränar lika ofta som andra ("vissa spelare kommer och går", som en tränare uttryckte det). Det större bortfallet bland icke-elitlag bör ses i skenet av detta. Eftersom enkäterna var anonyma fanns det ingen möjlighet att koppla dessa till specifika spelare och se om de som deltog i studien i något avseende skiljer sig från den grupp spelare som inte deltog. Det går därför inte att uttala sig om det externa bortfallet har lett till att vissa grupper är över- eller underrepresenterade i urvalet (s.k. sampling bias).

Instrument

Bakgrundsfaktorer

Förutom det maktbasinstrument som tagits fram i studie II, användes fem variabler från den demografiska delen av enkäten; ålder, kön, professionell status, spelarstatus, samt längden på relationen med nuvarande tränaren. Dessa variabler, vilka kan sägas representera olika spelargrupper, valdes då de

är förekommande i all seniorverksamhet inom tävlingsidrott. De ansågs därför kunna bidra till resultat av tillämpad relevans.

Tränarskapseffektivitetskriterier

De effektivitetskriterier som inkluderades i huvudstudierna skulle uppfylla tre huvudsakliga krav. För det första skulle de vara faktorer på vilka tränaren kan antas ha en direkt påverkan, snarare än en indirekt. Detta fick till följd att lagens resultat exkluderades. För det andra skulle de vara förknippade med positiva effekter av signifikant betydelse för spelarna eller laget, sett i relation till att det handlar om tävlingsidrott. För det tredje skulle de fånga skilda aspekter av tränarskapseffektivitet. Tre effektivitetskriterier valdes som uppfyllde dessa krav; (a) hur nöjda spelarna var med tränaren, (b) spelarnas kollektiva efficacy, samt (c) spelarnas adaptiva träningsbeteenden, vilka diskuteras nedan.

Hur nöjda spelarna är med sin tränare är ett utfall som har använts i tidigare studier om tränarskapseffektivitet (Myers, Beauchamp & Chase 2011), och kan antas vara ett resultat av hur väl tränarens agerande stämmer med de förväntningar och förhoppningar spelarna har på tränaren. Tränarskapseffektivitet blir på så sätt definierat av spelarnas uppfattningar om hur en ”bra” tränare skall vara och hur väl tränaren lever upp till detta. En annan fördel med detta utfall är att det kan ses som ”frikopplat” från lagets resultat och prestationer. Spelare i lag med sämre förutsättningar att prestera kan (trots sämre resultat) vara nöjda med sin tränare (i de fall då goda resultat är viktigt för hur nöjd en spelare är med tränaren kommer detta också att avspeglade sig i detta kriterium). De fyra påståenden som användes för att fånga hur nöjda spelarna var med sin tränare var: ”Jag är nöjd med min nuvarande huvudtränare”; ”Jag tycker att min tränare förstår mig och vad jag vill med min idrott”; ”Jag trivs bra med min nuvarande tränare”; samt ”Jag skulle tycka att det var tråkigt om min nuvarande tränare skulle sluta i vårt lag”. Spelarna ombads skatta hur väl dessa påståenden stämde på en femgradig skala (1 = *Stämmer väldigt dåligt*, 5 = *Stämmer väldigt bra*).

Ett andra kriterium som ansågs som relevant i sammanhanget var spelarnas lärande och utveckling. Att mäta individuell prestationsutveckling inom lagidrotter är emellertid komplicerat, framförallt då en spelares prestation är beroende av lagkamraternas förmåga och prestationer (att slå en korrekt passning kräver inte bara individuell teknik utan också att medspelare är spelbara och att de kan ta emot passningen). Vidare bör spelarnas

kompetens, och därigenom utveckling och lärande, ses i relation till den roll de har i laget. Antal mål eller korrekta passningar kan vara ett relevant mått för en offensiv spelare i fotboll, men ett sämre mått på en försvarsspelares förmåga och färdigheter. På grund av dessa problem valdes att istället använda ett indirekt mått på prestationsutveckling. Här identifierades ett antal beteenden i litteraturen om expertis och spelarutveckling (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer, 1993; Eriksson & Lehman, 1996; Oliver, Hardy & Markland, 2010; Orlick & Partington, 1988) vilka betraktas som bidragande till prestationsutveckling. Dessa kom att användas som en ”proxy” för spelarnas prestationsutveckling och benämns i undersökningen som adaptiva träningsbeteenden. De fem påståenden från enkäten som användes för detta mått var: ”Har högsta möjliga kvalitet i utförandet av alla övningar och träningsmoment”; ”Gör alltid mitt bästa oavsett om en övning är rolig eller tråkig”; ”Är uppmärksam när jag får instruktioner”; ”Är hundra procent koncentrerad och fokuserad under övningar”; samt ”Ställer frågor och är intresserad”. Spelarna ombads skatta hur väl dessa påståenden stämde in på dem själva under träningar. Skattningarna gjordes på en skala från ett (*Stämmer inte alls*) till sex (*Stämmer helt och hållet*).

Ett tredje kriterium som inkluderades var kollektiv efficacy, det vill säga spelarnas gemensamma tilltro till lagets förmåga göra det som krävs för att uppnå önskat resultat (Bandura, 1997). Detta effektivitetskriterium valdes för sin relevans inom lagidrotter, där kollektiv efficacy har uppvisat samband med hur lag presterar (se Beauchamp, Jackson & Morton, 2012). Fyra påståenden från ett tidigare framtaget instrument (Collective Efficacy Questionnaire in Sports, CEQS; Short, Sullivan & Feltz, 2005) användes för detta mått. CEQS består av fem subskalor och de fyra påståenden som valdes utgjorde subskalan ”ansträngning” (eng. effort). Denna subskala valdes då den har visat sig vara högt korrelerad (>.90) med den totala poängen för instrumentet. Spelarna ombeds för denna delskala att skatta hur säkra de är på att laget kan: ”Uppvisa hög arbetsmoral”; ”Få ut lagets hela kapacitet”; ”Visa engagemang”; samt ”Hantera störande moment”. Skattningarna görs på en skala från ett (*Det kan vi inte*) till tio (*Helt säker att vi kan*).

Avslutningsvis ansågs att ett mått på tränarens generella eller övergripande påverkan på spelarna var naturligt att inkludera i en studie med fokus på tränarens (kvasi)makt. Ett grundantagande i de flesta studier om tränarskapseffektivitet är just att tränaren har betydande effekter på spelarna/idrottarna (Horn, 2008). Detta kriterium kan dock betraktas som ett

effektmått, snarare än ett effektivitetsmått, då tränarens övergripande påverkan på spelarna kan vara både positiv och negativ. Följande påståenden användes för denna variabel: ”En stor del av min attityd och inställning till min idrott är påverkad av honom/henne”; ”Han/hon kan få mig att pröva på saker jag aldrig gjort förut”; ”Han/hon har verkligen påverkat mitt sätt att spela”; samt ”Han/hon har fått mig att ändra min syn på vad som är viktigt när man tränar”. Spelarna ombads skatta dessa påståenden på en femgradig skala (1 = *Stämmer väldigt dåligt*, 5 = *Stämmer väldigt bra*).

Preliminära analyser

Ett antal preliminära analyser av data genomfördes innan huvudundersökningarna. Intraklasskorrelationer (ICC) beräknades för samtliga observationer som ingick i huvudstudierna för att undersöka i vilken utsträckning det oberoende som antogs finnas i data var nödvändigt att ta hänsyn till i kommande analyser. ICC-värdet användes även för att få en beskrivning av hur variationen i maktbasattributionerna fördelade sig mellan och inom lag. Vidare analyserades svaren på två påståenden i enkäten som avsåg att på ett övergripande plan beskriva tränarens (kvasi)makt och maktutövande för att få en generell bild av tränarens makt över spelarna. Det ena påståendet rörde i vilken utsträckning tränaren i allmänhet fick sin vilja igenom i relationen med spelarna. Spelarna ombads här ta ställning till påståendet: ”Jag gör i stort sett alltid så som han/hon vill att jag skall göra” (1 = *Stämmer väldigt dåligt*, 5 = *Stämmer väldigt bra*). Det andra fokuserade på tränarens möjlighet att få sin vilja igenom när han eller hon och spelaren inte var överens. Spelarna ombads här ta ställning till påståendet: ”När jag och han/hon inte är överens så slutar det oftast med att han/hon får sin vilja igenom” (1 = *Stämmer väldigt dåligt*, 5 = *Stämmer väldigt bra*). Avslutningsvis testades de psykometriska egenskaperna hos de instrument som togs fram för att mäta tränarskapseffektivitet.

Huvudanalyser

Olika statistiska tillvägagångssätt användes för att undersöka vilka maktbaser spelarna främst tillskrev som orsak till att ställa upp på det tränaren vill (studie III), bland annat medelvärdesberäkningar och signifikanstestning av medelvärdesskillnader (Walds test). För att undersöka de mest vanliga kombinationerna av maktbaser användes en kategoriseringsmetodik. Svaren

för respektive maktbas kategoriserades först som antingen ”höga” eller ”låga” (d.v.s. att maktbasen var av hög respektive låg relevans, där ”låg” innebar att maktbasen ibland eller vid färre tillfällen ansågs vara en anledning till att ställa upp på det tränaren ville). Sedan kombinerades svaren för varje maktbas till en ”profil” (t.ex. expert HÖG, legitim HÖG, referens LÅG, bestraffning LÅG, belöning LÅG). På så sätt erhöles en profil för de olika maktbasernas kombinerade relevans i varje spelar-tränarrelation. De vanligast förekommande kombinationerna av maktbaserna kunde sedan identifieras utifrån hur förekommande de olika profilerna var i hela urvalet. Vidare kunde den valda metoden även bidra till att svara på i vilken utsträckning maktrelationer mellan spelare och tränare kännetecknas av att spelaren ofta tillskriver en, två, eller flera maktbaser som anledning till att tränaren får sin vilja igenom.

MIMIC-modellering användes för att undersöka i vilken utsträckning bakgrundsfaktorer kunde predicera att spelare tillskrev en viss maktbas som anledning till att göra som tränaren vill (studie III). MIMIC-modellen bestod av en mätmodell med fem latenta faktorer (d.v.s. maktbaserna) identifierade av tre indikatorer var, samt fem kovariat (d.v.s. bakgrundsfaktorerna). För att kontrollera för effekterna av de andra bakgrundsfaktorerna, regredierades här maktbaserna samtidigt på alla bakgrundsfaktorer. Alla maktbaser tilläts samvariera med varandra, och så även bakgrundsfaktorerna.

Sambandet mellan maktbaserna och effektivitetskriterierna undersöktes med hjälp av strukturell ekvationsmodellering (studie IV). I enlighet med rekommendationerna från Hinkin och Schriesheim (1989) regredierades effektivitetskriterierna på alla maktbaserna samtidigt, för att undersöka den unika effekt som varje maktbas hade på respektive kriterium.

Kapitel 6. Resultat

Förstudierna

Resultaten från den kvalitativa innehållsanalysen (studie I) visade att spelarnas anledningar till att göra som tränaren vill i stort kunde klassificeras till, och förstås utifrån, Ravens (1992) utökade taxonomi. Med undantag för legitim rättvisemakt, kunde tränarna sägas ha tillgång till samtliga maktbaser i den utökade taxonomin. Dessa resultat gav stöd åt att analyser med utgångspunkt i de olika maktkällorna är ett relevant sätt att förstå och förklara tränares förmåga att kunna påverka spelare i den riktning de vill. Vidare identifierades ett antal subkategorier till flertalet av maktbaserna, vilka kan sägas reflektera olika dimensioner av maktbaserna (se studie I, tabell 1). Dessa kom sedan att utgöra en av utgångspunkterna för framtagandet av instrumentet för att mäta tränares maktbaser inom lagidrotter.

De analyser som genomfördes för framtagandet av maktbasinstrumentet (studie II) gav inte stöd för en modell bestående av de nio maktbaser som initialt inkluderades i enkäten. Karisma eliminerades i en av pilotutprovningarna då indikatorerna för karisma korrelerade högt med indikatorerna för informations-, referens- och expertmakt. Baserat på resultatet av ytterligare en pilotutprovning med explorativ faktoranalys uteslöts även informationsmakt, då indikatorerna för informationsmakt inte laddade på en separat faktor (utan på ”expertmakt”).

En modell med sju faktorer (expert, referens, legitim, personlig belöning, personlig bestraffning, opersonlig bestraffning, samt opersonlig belöning) hade en acceptabel övergripande anpassning ($\chi^2 = 1084$, df 329; CFI = .92; RMSEA = .054, 90 % CI för RMSEA [.050, .057]; SRMR = .055). Dock var de fyra latent faktorerna för bestraffnings- och belöningsmakt starkt korrelerade (> .7). Ett test av dessa faktorer divergenta validitet (d.v.s. i vilken utsträckning de kunde ses som enskilda faktorer) visade att de både personliga bestraffnings- och belöningsfaktorerna inte var att betrakta som separata maktbaser. En inspektion av modifikationsindex (MI) visade också att många av indikatorerna för dessa båda maktbaser även laddade på flera av de övriga

maktbaserna. Indikatorerna för personlig belöning och bestraffning togs därför bort ur modellen.

En ny modell med fem faktorer (expert, referens, legitim, [opersonlig] belöning, samt [opersonlig] bestraffning) specificerades och testades. Även denna modell uppvisade god anpassning. Med hjälp av modifikationsindex så identifierades dock ett antal lokala problem i modellen, där en indikator per maktbas laddade högt på någon av de andra maktbaserna. Ytterligare en KFA där dessa indikatorer var borttagna genomfördes. Denna visade att modellen nu hade en utmärkt modellanpassning ($\chi^2 = 233$, df 80; CFI = .97; RMSEA = .048, 90 % CI för RMSEA [.041, .056]; SRMR = .038), och att inga lokala problem fanns i modellen. Borttagandet av en indikator kan dock få till följd att begreppsvaliditeten försämras, vilket ansågs vara fallet för bestraffningsmakt. Därför ersattes en av de tre ursprungliga indikatorerna för bestraffningsmakt med en av de tidigare borttagna indikatorerna för personlig bestraffningsmakt, vilket ledde till en modell med bättre begreppsvaliditet, men med något sämre modellanpassning. Reliabiliteten hos delskalorna var god ($\geq .74$, se tabell 4, studie II) och samtliga faktorladdningar var höga och signifikanta ($CR \geq .65$, se tabell 5, studie II).

För att konfirmera instrumentets psykometriska egenskaper testades det igen med ett nytt urval. Reliabiliteten var här hög för delskalorna expert ($CR = 0,87$), referens ($0,93$) och bestraffning ($0,80$), men lägre för legitim ($0,7$) och belöning ($0,69$). Samtliga faktorladdningar var signifikanta ($p < .001$) och över $0,49$. Den övergripande modellanpassningen var acceptabel ($\chi^2 = 109$, df 80, $p > .01$; CFI = .934; RMSEA = .077, 90 % CI för RMSEA [.034-.111]; SRMR = .08).

Huvudstudierna

Preliminära analyser

Intraklasskorrelationer (ICC) visade att största delen av variationen i de observerade variablerna/indikatorerna fanns på spelarnivå snarare än på lagnivå, då cirka 80 % och 95 % av den totala variationen i spelarnas maktbasattributioner fanns på spelarnivå. För effektivitetskriterierna var motsvarande värden mellan 77 % och 96 % (se appendix, tabeller 1-5 för samtliga ICC-värden). Expertmakt var den maktbas där störst variation återfanns på lagnivå, och belöningsmakt den med minst. Uttryckt annorlunda

RESULTAT

så var spelarna inom samma lag mer lika varandra i hur ofta de tillskrev expertmakt än belöningsmakt som anledning till att ställa upp på det tränaren vill.

På grund av att den största delen av variationen fanns på individnivå valdes att i fortsatta analyser fokusera på förklaringsmodeller på spelarnivå. Det faktum att flera av de olika indikatorerna hade ICC värden över .10 samt att flertalet indikatorer även hade en designeffekt över två pekade dock på att det oberoende som fanns i data var nödvändigt ta i beaktande för att erhålla korrekta estimat för standardfel och χ^2 -test. Därför användes Type = Complex funktionen i Mplus i de SEM-analyser som genomfördes i huvudstudien.

Över åttio procent av deltagarna i studien angav att de i stort sett alltid gjorde så som tränaren ville att de skulle göra (d.v.s. de angav att påståendet stämmer bra eller mycket bra). Endast 1,3 % angav att påståendet stämde dåligt eller mycket dåligt. Vidare kännetecknades en majoritet av spelar-tränarrelationerna av att tränaren fick sin vilja igenom när spelaren och tränaren inte var överens (36 % svarade stämmer bra eller mycket bra, mot cirka 11 % som svarade stämmer dåligt eller väldigt dåligt).

Analyserna av de instrument som avsåg mäta de fyra effektivitetskriterierna visade att instrumenten hade utmärkta psykometriska egenskaper, avseende modellanpassning, faktorladdningar och reliabilitet (se tabell 3).

Tabell 3. Tränarskapseffektivitetskriterier. Faktorladdningar, anpassningsmått och reliabilitetsmått.

	Faktorladdningar lägsta-högsta	χ^2	<i>df</i>	CFI	RMSEA (90 % C.I.)	SRMR	CR
Tr.nöjd	.78-.93	5.5	2	.99	.05 (.000, .096)	.006	.93
Tr.påv.	.54-.82	6	2	.99	.05 (.001, .098)	.017	.79
ATB	.50-.85	10	5	.99	.035 (.000, .067)	.018	.79
KE	.57-.73	5	2	.99	.043 (.000, .092)	.014	.76

Not 1. CR = Composite reliability. Not 2. Tr.nöjd. = Hur nöjda spelarna är med sin tränare. Tr.påv. = Tränarens övergripande påverkan. ATB = Spelarnas adaptiva träningsbeteenden. KE = Spelarnas kollektiva efficacy.

Huvudanalyser

I denna del presenteras en sammanfattning av resultaten från huvudstudierna. Resultaten presenteras utifrån de frågeställningar som de avsåg undersöka.

Maktbaser som spelarna främst såg som orsak till att göra som tränaren vill (studie III).

Analysen av medelvärdena för maktbasattributionerna visade att spelarna oftast ställde upp på det tränaren ville på grund av dennes expert- och legitima makt. Detta följdes av belönings-, bestraffnings-, och referensmakt, i den ordningen (se tabell 4). Skillnaderna mellan expert- och legitim makt och de övriga tre maktbaserna var signifikanta ($p < .001$). Belöningsmakt var i sin tur signifikant skilt från bestraffnings- och referensmakt ($p < .001$), och bestraffningsmakt signifikant skilt från referensmakt ($p < .001$).

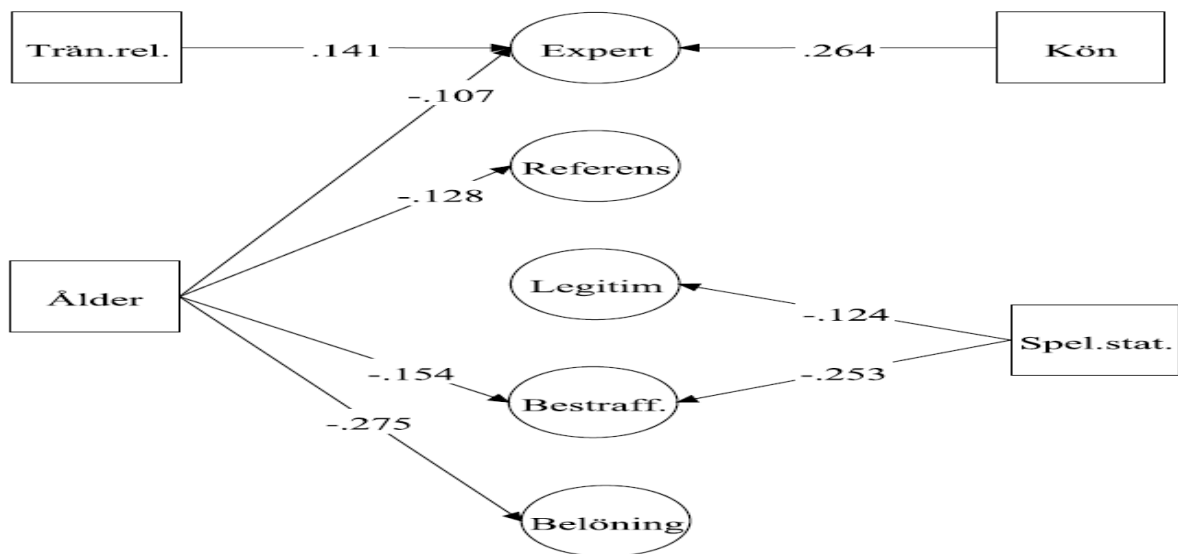
Profilanalyserna visade att över hälften av maktrelationerna mellan spelarna och tränaren kunde beskrivas utifrån de fyra vanligaste ”profilerna” och en tredjedel utifrån de två vanligaste (se tabell 4). Vidare att det var vanligast förekommande att tre och fyra maktbaser var av hög relevans i maktrelationerna, följt av två, en och fem maktbaser, i den ordningen (se studie III, tabell 1, för en mer utförlig tabell). Maktrelationer som kännetecknades av att ingen maktbas var av hög relevans förekom endast i 20 fall.

Tabell 4. De fyra vanligaste profilerna, samt medelvärde och standardavvikelse för maktbaserna.

	Expert	Referens	Legitim	Belöning	Besträffning	<i>n</i>	Cum. %
Profil 1	Hög	Låg	Hög	Hög	Hög	159	19.5
Profil 2	Hög	Låg	Hög	Hög	Låg	125	34.8
Profil 3	Hög	Låg	Hög	Låg	Låg	95	46.4
Profil 4	Hög	Hög	Hög	Hög	Hög	77	55.8
<i>M</i>	5.26	3.28	5.17	4.49	3.85		
<i>SD</i>	1.04	1.31	1.00	1.18	1.55		

Egenskaper hos spelarna som påverkade maktbasattributioner (studie III).

Den övergripande modellanpassningen för MIMIC-modellen var mycket god ($\chi^2 = 323.495$, $p > .001$, CFI= .954, RMSEA= .044, 90% CI för RMSEA [.038, .050], SRMR= .033), och analysen visade att bakgrundsfaktorer kunde predicera vilken maktbas som spelarna tillskrev som orsak till att göra som tränaren ville. Tillsammans kunde maktbaserna förklara mellan 2 % och 12 % av variationen i spelarnas maktbasattributioner. Efter att ha kontrollerat för effekterna av de andra faktorerna, var ålder den faktor som hade störst betydelse och påverkade attributioner av alla maktbaser, med undantag för legitim makt. Ju yngre spelarna var, desto oftare tillskrev de expert-, referens-, belönings-, samt bestraffningsmakt som orsak att ställa upp på det tränaren ville. Medan spelarnas professionella status inte var relaterad till någon av maktbaserna, hade kön och längden på relationen med tränaren ett samband med expertmakt; damspelare och spelare som hade längre relationer med tränaren tillskrev oftare tränarens expertmakt som anledning att göra som tränaren ville. Spelare med lägre status (de som mer sällan var med i startuppställningen/förstafemman) gjorde oftare som tränaren ville beroende på tränarens bestraffnings- och legitima makt. De signifikanta effekterna i MIMIC-modellen presenteras i figur 4. I figur 4 kan även ses att expertmakt var den maktbas som var signifikant påverkad av flest bakgrundsfaktorer (tre stycken). Bestraffningsmakt var signifikant påverkat av två faktorer, och de övriga maktbaserna av en faktor var.

Figur 4. Signifikanta effekter i MIMIC-modellen. Alla värden är standardiserade koefficienter.

Sambandet mellan maktbaserna och tränarskapseffektivitet (studie IV)

Den SEM-modell som användes i analysen hade en utmärkt anpassning till data ($\chi^2 = 783.408$, df 428, $p > .001$; CFI = .97; RMSEA = .032, 90% CI för RMSEA [.028, .035]; SRMR = .038), och maktbaserna visade sig ha ett starkt samband med tränarskapseffektivitet. I termer av effektstorlek var den totala effekten av maktbaserna stora för tre av kriterierna, och medelstor för ett av dem. Mer specifikt kunde maktbaserna tillsammans förklara cirka hälften (54 % respektive 50 %) av variationen i hur nöjda spelarna var med tränaren och tränarens övergripande påverkan på spelarna. Motsvarande siffror för spelarnas kollektiva efficacy var 21 %, och 12 % för spelarnas adaptiva träningsbeteende.

Samband mellan de enskilda maktbaserna och de fyra effektivitetskriterierna (studie IV)

Resultaten av SEM-analysen visade även att sambanden mellan de enskilda maktbaserna och effektivitetskriterierna var varierande (Se tabell 5).

Tabell 5. Standardiserade regressionskoefficienter från SEM-modellen.

	Tr.nöjd	Tr.påv.	ATB	KE
Expert	.52**	.58**	.35**	.53**
Referens	.19**	.24**	-.01	-.15**
Legitim	-.08	-.14**	-.08	-.13*
Belöning	.09	.01	.05	.05
Bestraffning	-.29**	.15**	.09	.07
<i>R</i> ²	.54**	.50**	.12**	.21**

Notera 1: Tr.nöjd = Hur nöjda spelarna är med sin tränare. Tr.påv = Tränarens övergripande påverkan. ATB = Spelarnas adaptiva träningsbeteenden. KE = Spelarnas kollektiva efficacy.

Notera 2: ** = $p < .01$, * = $p < .05$.

När effekterna av de övriga maktbaserna var kontrollerad för, hade expertmakt en positiv relation med samtliga effektivitetskriterier, medan legitim makt var negativt relaterad till alla kriterier (dock ej signifikant med hur nöjda spelarna var med tränaren och spelarnas adaptiva träningsbeteenden).

RESULTAT

Dessa båda maktbaser, vilka var de som spelarna oftast såg som orsak till att ställa upp på det tränaren vill enligt studie III, hade alltså helt olika samband med de tränarskapseffektivitetskriterier som användes.

Belöningsmakt, den tredje mest attribuerade maktbasen, hade ingen signifikant relation med något av effektivitetskriterierna när effekterna av de andra maktbaserna hade kontrollerats för. Bestraffningsmakt, den fjärde mest attribuerade maktbasen, hade signifikanta relationer med tränarens övergripande påverkan (positivt samband) och med hur nöjda spelarna var med tränaren (negativt samband). Referensmakt var signifikant och positivt relaterat till tränarens övergripande påverkan och hur nöjda spelarna var med tränaren, men negativt relaterad till spelarnas kollektiva efficacy.

En slutsats som kan dras utifrån dessa resultat är att maktbaserna kan vara enbart positivt relaterade; enbart negativt relaterad; både negativt och positivt relaterad; eller sakna signifikant relation med tränarskapseffektivitet.

Kapitel 7. Diskussion

Syftet med denna avhandling var att undersöka tränares makt över spelare i lagidrotter, sett utifrån French och Ravens (1959) teori om maktbaser. En första fråga som ställdes var vilka maktbaser som tränare inom lagidrotter kan sägas ha tillgång till. En jämförelse av resultaten från de båda förstudierna gav olika svar på denna fråga. I den kvalitativa analysen framkom att tränarna kunde sägas ha tillgång till tio av Ravens (1992) elva föreslagna maktbaser, medan den statistiska analysen visade att French och Ravens (1959) fem ursprungliga maktbaser kunde förklara att spelarna gjorde som tränaren ville. En del av denna skillnad kan förklaras av att tre av maktbaserna i Ravens (1992) utökade teori inte var med i enkäten (de tre ”nya” aspekterna av legitim makt). Instrumentet som användes i den kvantitativa studien innehöll å andra sidan karisma som en maktbas vilken inte ingick i den kvalitativa studien. De stora skillnaderna bestod dock i att informationsmakt inte framträdde som en egen maktbas, samt att det inte fanns något stöd för en uppdelning av belönings- och bestraffningsmakt i en personlig och opersonlig dimension i de statistiska analyserna. En utförligare diskussion om eventuella anledningar till detta ges i Studie II.

En andra frågeställning var vilken eller vilka maktbaser som spelarna främst såg som anledning till att göra som tränaren ville. Här visade resultaten att spelarna oftast attribuerade tränares expert- och legitima makt som anledning, och detta i signifikant högre utsträckning än tränarens belönings-, bestraffnings- och referensmakt. Överlag tycks det alltså som att spelares respekt för den kunskap och den auktoritetsposition som tränare har är centralt för att förstå tränarens makt (och kvasimakt) över spelare i lagidrotter. Dessa resultat är i linje med tidigare tränarstudier, där just expert- och legitim makt framträtt som de maktbaser som är av störst relevans i spelar-tränarrelationer (t.ex. Duquin & Schroeder-Braun, 1996; Wann, Metcalf, Brewer & Whiteside, 2000; Wann & Pack, 2001). Även om dessa båda maktbaser hade en särställning, visade resultaten även att i över hälften av alla maktrelationer mellan tränaren och spelarna var tre eller flera maktbaser av hög relevans. Den makt som tränare har över spelarna kan därigenom sägas ofta bygga på flera maktbaser, snarare än en enda.

Den tredje forskningsfrågan som ställdes i avhandlingen var om olika bakgrundsfaktorer kunde predicera vilka maktbaser som spelarna tillskrev som orsak till att ställa upp på det tränaren vill. Tidigare studier inom området har visat att det finns skäl att anta att så är fallet (Konter, 2009, 2010, 2012; Turman 2006). Resultaten visade här att olika spelargrupper i varierande utsträckning tillskrev maktbaserna betydelse för att tränaren fick sin vilja igenom. Som exempel tillskrev damspelare och spelare i längre relationer med tränaren oftare tränarens expertmakt än vad herrspelare och spelare i kortare relationer med tränare gjorde. Genomgående visade sig dock ålder vara den variabel med störst genomslag. Ju äldre spelarna var, desto mer sällan tillskrev de tränarens expert-, referens-, belönings- och bestraffningsmakt som orsak till att göra som tränaren vill.

Tillsammans kunde de olika bakgrundsfaktorerna förklara mellan två och tolv procent av variationen i maktbasattributionerna, vilket även innebär att den största delen i variationen (88 % till 98 %) inte kunde förklaras av dessa faktorer. De största anledningarna till hur ofta en spelare tillskriver en viss maktbas beror sålunda på andra egenskaper än ålder, kön, spelarstatus, professionell status, och längden på relationen med tränaren. Då dessa karaktäristika valdes för att de är ”generella faktorer” inom lagidrotter kan det finnas anledning att rekommendera att framtida studier inom området använder sig av mer specifika spelaregenskaper för att i större utsträckning kunna förklara spelares maktbasattributioner.

En fjärde fråga som ställdes var om det finns något samband mellan maktbaserna och tränarskapseffektivitet. Resultaten visade här på ett mycket starkt samband. Över hälften av den variation som fanns hos spelarna avseende hur påverkade och hur nöjda de var med sin tränare kunde förklaras av maktbaserna gemensamt. Även i vilken utsträckning spelarna under träningar använde sig av beteenden som är förknippade med prestationsutveckling och deras tilltro till lagets förmåga (kollektiv efficacy) kunde substantiellt förklaras av maktbaserna.

Angående de enskilda maktbasernas relation med effektivitetskriterierna – vilket var den femte forskningsfrågan som ställdes – visade resultaten att maktbaserna var för sig hade varierande samband med effektivitetskriterierna. Medan expertmakt genomgående hade signifikanta och positiva samband, uppvisade legitim makt genomgående negativa samband, vilka dock inte var signifikanta i alla fall. Tillskrivande av tränarens bestraffnings- och referensmakt var förknippat med både positiva och negativa samband, medan

belöningsmakt inte hade någon unik signifikant relation med något av de effektivitetskriterier som användes i undersökningarna. Ur ett tränarperspektiv tycks det alltså vara centralt att basera maktutövandet på kunskap och kompetens, snarare än på den makt som finns investerad i tränarrollen. Att vara någon som spelarna ”ser upp till” och vill efterlikna (referensmakt) tycks dock, något förvånande, inte vara lika betydelsefullt i sammanhanget. Att som tränare påverka spelarna utifrån sin möjlighet att bestraffa och belöna verkar inte ha någon signifikant betydelse för att spelarna använder ”positiva” träningsbeteenden eller för deras kollektiva efficacy. Däremot tycks de spelare som oftare gör som tränaren vill på grund av dennes bestraffningsmakt vara mer påverkade av, och mer missnöjda med, tränaren.

Utifrån dessa resultat finns det skäl att inkludera maktrelationer, och maktbasernas roll för dessa, i de modeller av tränarskapseffektivitet som genererats och haft genomslag inom tränarskapslitteraturen. I till exempel Horns (2008) Working Model of Coaching Effectiveness menas att spelarnas uppfattningar om tränarens beteenden medierar effekterna av tränarens beteenden. Baserat på resultaten i denna avhandling tycks även spelarnas uppfattningar och attributioner av tränarens maktbaser vara av central betydelse för tränarskapseffektivitet. Att inkludera dessa aspekter skulle även kunna innebära ett litet steg för att möta den kritik som riktas mot dessa modeller i att de ignorerar den komplexa interaktionsprocess som tränar-spelarrelationer innebär (t.ex. Cushion, Armour & Jones, 2006).

Makt, beroende och utbyte

Enligt den socialpsykologiska idétradition som detta arbete är skrivet inom kan spelares agerande och upplevelse av sitt idrottande förstås som en funktion av spelaren själv och dennes (upplevda) sociala omvärld (Kihlstrom, 2010). I avhandlingen lyfts en faktor i spelarnas sociala omgivning fram, nämligen tränaren, vilken antas vara en central påverkansfigur (Jowett, 2007). Tränarens makt över spelarna därigenom sägas belysas ur ett spelarperspektiv, snarare än ur ett tränarperspektiv. Uttryckt annorlunda kan man säga att det i avhandlingen undersökts hur olika aspekter av spelarnas idrottsutövande (d.v.s. de effektivitetskriterier som använts) kan förstås i relation till spelarnas uppfattningar av sin sociala omgivning (d.v.s. tränaren). Men även hur olika egenskaper hos spelarna (t.ex. ålder) påverkar hur de uppfattar sin omgivning

(d.v.s. vilka maktbaser de tillskriver tränaren). De resultat som framkommit i avhandlingen bör tolkas i relation till detta.

En överväldigande majoritet av deltagarna i denna studie angav att de alltid eller nästan alltid gör så som tränaren vill att de skall göra. Tidigare undersökningar inom området har också visat att det finns förväntningar hos spelare inom lagidrotter på seniornivå att tränaren skall vara den som bestämmer, det vill säga ha ett autokratiskt förhållningssätt (t.ex. Cushion & Jones, 2006; Fahlström, 2001). Enligt Kidman och Lombardo (2010) är denna typ av tränarskap även förknippat med att tränaren har ansvaret för spelarnas lärande och utveckling. Liknande tankegångar återfinns i en intervju med en mycket framgångsrik och erfaren tränare i en av MIL-projektets förstudier (opublicerade data).⁴ I relation till antagandet om att maktrelationen mellan tränaren och spelarna bygger på beroende och utbyten dem emellan kan man här göra tolkningen att när spelarna ger makt till tränaren så byter de detta mot en stor grad av ”ansvarsfrihet”. Att spelarna ”ger” tränaren rätten att planera, organisera och styra verksamheten kommer (antagligen) med ett (outtalat) krav på att denne därigenom har ansvar för utfallet av verksamheten. Här kan man även tänka sig att ju mer ansvar som tillskrivs tränaren, desto mer kontroll (d.v.s. makt) vill tränaren ha över verksamheten, vilket kan leda till en negativ ”maktspiral” som är svår att komma ur.

För att istället uppnå den typ av spelarcentrerat tränarskap som bland annat DeSouza och Oslin (2008) förordar krävs alltså att tränaren gör avkall på den kontroll (och makt) som han eller hon tillskrivs, för att spelarna själva skall kunna ta ansvar för sin utveckling. En försvårande omständighet i sammanhanget är att det förmodligen finns förväntningar från andra aktörer (t.ex. förening, supportrar) om tränaren som ytterst ansvarig för resultaten (jmf Fahlström, 2001). Att under sådana förutsättningar ge avkall på kontroll över verksamheten, men ändå avkrävas ansvar, kräver en stor tillit till spelargruppen från tränaren. Vidare krävs, förutom att spelarna vill ha ansvar, att de ges (eller redan har) makt, och då av typen makt-att. Det är här lätt att tänka sig ett scenario där tränaren bjuder in spelarna att tycka till eller bestämma över saker av mindre betydelse, och därigenom ges vad som benämns som kvasimakt i denna avhandling. Att som spelare eller spelargrupp

⁴ Denna tränare ansåg att lagidrottare ända upp på landslagsnivå generellt sett var dåliga på att ta eget ansvar för sin utveckling. Detta, menade han, kommer sig av att de från tidiga år blivit uppfostrade att bli ”tränade”, snarare än fått tagit eget ansvar för sin träning. Att som tränare hitta en balans mellan styrning och egenansvar ansåg han var kärnan i tränarskapet.

ges möjlighet att påverka om man skall springa 13 eller 15 kilometer kan knappas beskrivas som att spelarna har makt i någon reell mening. Ett autentiskt spelarcentrerat tränarskap kräver, enligt mitt sätt att se det, att det ansvar som flyttas från tränaren till spelarna matchas av lika mycket makt.

Frågan kompliceras ytterligare av att det tycks som spelare i samma lag har olika maktrelationer med tränaren. Att spelare i samma lag tillskriver olika maktbaser som anledning till att göra som tränaren vill kan tolkas som att de söker olika resurser från tränaren, och att beroendet mellan tränaren och spelarna därigenom ser olika ut. En spelare som i större utsträckning tillskriver referensmakt som anledning att ställa upp på det tränaren vill kan sägas vara mer i behov av tillhörighet och en ”identitet” än en spelare som mer ofta tillskriver expertmakt, vilken istället kan sägas vara mer fokuserad på att utveckla sina idrottsliga färdigheter. Ett spelarcentrerat tränarskap (d.v.s. att spelarna ges makt-att) skulle i sammanhanget innebära att tränaren stärker och bygger upp just dessa aspekter hos spelarna.

Maktbaserna kan även tänkas ha en funktion av att reducera osäkerhet hos spelarna, på så sätt att de ger uttryck för eller pekar på vad som är ”rätt” och ”fel” i ett givet sammanhang. En sådan tolkning kan kopplas till det faktum att spelarnas ålder påverkade i vilken utsträckning de tillskrev de olika maktbaserna. Yngre spelare kan förmodas vara mer osäkra och därigenom ha ett större behov av de resurser (d.v.s. maktbaser) som tränaren förfogar över. Att det även mellan äldre spelare och tränaren finns ett beroende kan förstås utifrån att äldre spelare i lika stor utsträckning som yngre tillskrev tränarens legitima makt som anledning till att ställa upp på det tränaren vill. Man kan här spekulera i om den komplexitet som finns inbyggt i lagidrotter (Jowett, 2007) kan skapa osäkerhet även hos vuxna och mer ”färdiga” spelare. Stöd för detta kan fås i de gruppintervjuer som genomfördes i förstudien, där en seniorspelare uttryckte sig på följande sätt: ”Man har ju en tränare av en anledning. När man är så många individer och man ska sträva åt samma håll så krävs det att man har vissa riktlinjer för att alla kan ju inte bara spreta helt åt olika håll och vilja helt olika grejer och göra.” (Damfotbollsspelare, elit). Att någon (i detta fall tränaren) tillskrivs legitim makt kan då reducera den osäkerhet som finns kring vad, när, hur och vilka saker som skall genomföras.

Spelarnas tillskrivande av maktbaser bör även sättas i relation till den kontext som tävlingsidrotten utgör, då denna idrottstyp alltid strävar efter att uppnå en tävlingssituation med så oviss utgång som möjligt (Patriksson, 1982). Tränaren kan då få rollen av en figur som skulle kunna reducera delar

av den osäkerhet som detta skapar. Kanske kan detta förklara det negativa sambandet som fanns mellan referensmakt och spelarnas kollektiva efficacy. När spelarna saknar tilltro till lagets förmåga tillskriver de tränaren exceptionella eller ”övernaturliga” egenskaper, för att kompensera för den upplevda egna otillräckligheten (jmf Webers [1983], karismatiska auktoritet) och på så sätt reducera osäkerhet.

Ett annat sätt att diskutera maktbasernas roll för spelarna är utifrån avsaknaden av stöd för informationsmakt som en egen maktbas, både i föreliggande och i andra empiriska studier. Raven, Schwarzwald och Koslowsky (1998), som inte heller de fann stöd för informationsmakt som unik maktbas, beskriver informationsmakten på följande sätt:

... the word information is used in its broadest sense to include any different perspective or knowledge which an influencing agent might impart to a target. The absent-minded parent who turns on the headlights in his car after his child points out that it has become quite dark outside has been influenced by the child's informational power. Once the child has pointed it out, the parent realizes that he really must have his headlights on (s. 308).

En inte alltför långtgående tolkning utifrån denna beskrivning är att se informationsmakt som inkluderande all information vi får från vår sociala omvärld om hur vi kan eller förväntas agera och som också leder till att vi agerar på ett visst sätt. Det vill säga, det som utgör och definierar social interaktion. Denna information kan vara subtil (som när vi utifrån någon annans beteende ”vet” när denna är på väg att avluta en mening och det är vår tur att tala) eller mer påtaglig och utstuderad (som vid ett övertalningsförsök för att få någon att ändra ståndpunkt eller ett visst beteende mot sin vilja). Informationsmakt kan med ett sådant synsätt ses som grundformen för all social påverkan. Hur information från vår omvärld skall tolkas, utvärderas, och tillämpas är emellertid inte alltid självklart eller givet. Det kan till exempel finnas motstridig information från andra påverkansagenter. Den roll som de övriga maktbaserna då kan sägas få är att ”ladda” denna information på olika sätt, och på så sätt ”underlätta” för spelarna att utvärdera denna.

Man kan se detta som att tränaren sänder information om vad, hur och när spelare skall agera i en viss situation. Om tränaren då uppfattas ha belönings- och/eller bestraffningsmakt kopplas denna information samman med sådant

som av spelarna är förknippat med lust och/eller olust (d.v.s. operant betingning). I de fall som spelarna har en tilltro till att tränaren ”vet något de inte vet” (expertmakt) kan man se det som att informationen ”laddas” med trovärdighet. Legitim makt, å sin sida, tillför informationen en känsla av skyldighet och förpliktelse hos spelarna, medan referensmakt kan sägas ladda informationen med en identitet, status eller tillhörighet. Utifrån detta är det svårt att tänka sig betydelsefulla påverkansförsök där informationsmakt skulle vara den enda verksamma maktbasen, det vill säga att det budskap som tränaren sänder inte skulle vara laddat med någon av de andra maktbaserna, vilket skulle kunna förklara avsaknaden av stöd för informationsmakt som en egen maktbas.

Som framkom i huvudstudierna gjorde det stor skillnad för spelarna vilken eller vilka maktbaser som de uppfattade att tränarens påverkan var ”laddad” med. Den tolkning som görs av detta i avhandlingen är att maktbaserna, utifrån ett tränarskapseffektivitetsperspektiv, kan betraktas som olika effektiva. Effektiviteten hos de olika maktbaserna bör dock förstås i relation till olika syften eller utfall, och som påpekats av Nesler, Aguinis, Quigley, Lee, och Tedeschi (1999) kan olika maktbaser förmodas predicera olika utfall i maktrelationer. Att bestraffningsmakt och referensmakt var förknippade med både negativa och positiva effekter ger stöd åt denna hypotes. Om effektivitetskriterierna istället hade fokuserat på saker som rör rättvisa, tydlighet, säkerhet eller trygghet är det möjligt att andra maktbaser framträtt som mer effektiva (t.ex. legitim makt).

Avslutningsvis bör det framhållas att de ”laddningar” som initialt är kopplade till informationen kan klinga av och försvinna (d.v.s. att spelarna glömmer att de ursprungligen gjorde på ett visst sätt för att undvika en bestraffning). Den förändring som skett i spelarnas agerande eller övertygelser kan dock bestå genom att spelarna internaliserat informationen (t.ex. accepterat att man bäst tränar ett visst moment på ett visst sätt). Raven (2008) kallar denna typ av påverkan för en sekundär förändring. En sådan process underlättas troligtvis av om spelarna upplever framgångar (t.ex. vinster) med det agerande eller sätt att tänka som tränaren initierat. Avslutningsvis bör det här återigen poängteras att det är spelarna själva som står för själva ”laddandet”, även om deras uppfattningar naturligtvis påverkas av tränarens agerande (Potrac, Jones & Armour, 2002).

Metodologiska implikationer

En styrka med föreliggande avhandling är de statistiska metoder som använts. Detta dels då det oberoende som finns i data kontrollerats för, dels i form av att felfria latent variabler har använts, vilket ger mer korrekta estimat (Gustafsson, 2009). Det metodologiska tillvägagångssätt som använts, och då främst i huvudstudierna, innebär emellertid vissa begränsningar för de tolkningar och slutsatser som kan göras från resultaten. Huvudstudierna är så kallade tvärsnittsstudier, vilka har egenskapen att det är svårt att uttala sig i termer av kausalitet. Detta gäller främst för sambanden mellan maktbaserna och effektivitetskriterierna, men i viss mån även för sambanden mellan maktbaserna och de bakgrundsfaktorer som använts. Undantaget för det senare är sambanden mellan ålder och kön och den betydelse dessa visade sig ha för hur ofta spelarna tillskrev olika maktbaser som anledning att ställa upp på det tränaren vill. Här är en omvänd påverkan inte rimlig. Beträffande de andra bakgrundsfaktorerna är kausaliteten inte lika given. Att längre relationer med tränaren leder till att spelare oftare tillskriver tränaren expertmakt kan ses ur två perspektiv. Det kan dels tolkas som att spelare väljer att stanna i längre relationer med tränare som de uppfattar som kompetenta och kunniga, men även som att längre relationer bygger upp förtroendet för tränarens kompetens och att spelare oftare tillskriver tränaren expertmakt när den ”sett vad tränaren går för”. För det samband som fanns mellan spelarstatus och bestraffningsmakt är det rimligt att tro att det förra orsakar det senare än tvärtom (d.v.s. att spelarna mer sällan skulle få spela i förstauppställningen för att de oftare tillskriver bestraffningsmakt som anledning till att ställa upp på det tränaren vill).

De tränarskapseffektivitetskriterier som använts i studien har olika egenskaper vilka påverkar hur deras relation med maktbaserna kan tolkas. För spelarnas kollektiva efficacy är det till exempel befogat att tro att påverkan kan gå åt båda håll (”Vi har ett väldigt bra lag och därför måste vår tränare vara kompetent” alt. ”Vår tränare är väldigt kompetent, så jag är säker på att vi som lag kommer att klara av alla problem vi ställs inför), och att det därigenom är svårare att säga att det är tillskrivandet av en viss maktbas som leder till en högre/lägre kollektiv efficacy. En liknande ömsesidig påverkan kan även vara rimlig att anta för kriterierna hur nöjda spelarna är med tränaren och adaptiva träningsbeteenden. Angående tränarens övergripande påverkan på spelarna så är antagandet som görs i studien att tillskrivandet av mer makt

(d.v.s. maktbaserna) orsakar hur påverkade spelarna är av tränaren. Det är dock möjligt att spelare som i hög utsträckning anser sig påverkade av tränaren också vill "förklara" detta genom att tillskriva tränaren mer makt, även om detta är en något mer långsökt förklaring.

Ett potentiellt hot mot generaliserbarheten av resultaten från undersökningarna är det urval som använts. Ett problem som bör lyftas fram här är att antalet elitspelare är överrepresenterade, då 46 % av urvalet består av spelare från denna grupp. I och med att elitspelare endast utgör "toppen på spelarpyramiden" kan urvalet inte betraktas som representativt för målpopulationen. Frågan om vilka som bör betraktas som elit- respektive icke-elitspelare är dock mer komplex än vad den kan tyckas vara. I urvalet har denna klassificering byggts på vilka serier som lagen befinner sig i. Det innebär dock inte att alla spelare inom dessa lag är på samma idrottsliga nivå. Till exempel är det vanligt att en spelartrupp innehåller spelare både från föreningens representationslag (A-lag) och så kallade reserv-/farmor-/divisionslag (B-lag). Då urvalet till studien är baserat på vilken serie A-lagen spelar i, är det troligt att dessa trupper även innehåller spelare vars färdighetsnivå ligger på en lägre nivå än A-lagets serietillhörighet. Det vill säga, att dessa trupper innehåller spelare som egentligen kan klassificeras som icke-elitspelare, och att denna grupp därför är större än vad som framgår av de siffror som redovisats. Problemet kan sammanfattas som att det i urvalet ingått 22 elitlag och 24 icke-elitlag, men att en skattning av antalet elit-/icke-elitspelare inte behöver följa denna indelning (det är helt enkelt svårare att uttala sig om detta). Retrospektivt hade en fråga i enkäten om hur ofta spelarna i elitlagens trupper var med i föreningens representationslag (i de fall där detta var relevant) varit önskvärd ur denna synvinkel.

Vidare är kategorierna elit-/icke-elitlag inte heller några homogena grupper, utan det finns skäl att anta att det finns stora skillnader hos spelare inom dessa kategorier. Förutsättningarna för ett manligt allsvenskt fotbollslag (t.ex. resursmässigt, medialt, ekonomiskt) skiljer sig från lag i motsvarande serier inom innebandy och handboll, och då framförallt på damsidan. Bland de deltagande kvinnliga innebandyspelarna på elitnivå fanns till exempel inga helt professionella, medan motsvarande siffra för manliga fotbollsspelare var 65 stycken (81 %). Även i gruppen manliga icke-elitfotbollsspelare återfanns ett antal helprofessionella spelare (8 st.), vilket gör att dessa i vissa avseenden kan förmodas ha mer gemensamt med de manliga fotbollsspelarna i elitgruppen, än med övriga spelare från icke-elitgruppen. En beskrivning av deltagarna i

huvudstudien utifrån den ekonomiska kompensation de uppgivit ger att cirka 80 % av deltagarna är helt ideella eller endast har en viss ersättning från sin idrott, medan cirka 20 % av deltagarna har hela eller hälften av sin inkomst från sin idrott (uppgifter saknas för 21 deltagare). Faktum kvarstår dock att antalet elitspelare (och professionella spelare) bör betraktas som överrepresenterade i urvalet, och en viss försiktighet bör därför beaktas vid överförande av resultaten från huvudstudien till icke-elitmiljöer.

Ett annat problem med urvalsgruppens representativitet är den underrepresentation som gäller för antalet innebandyspelare i studien. Analyser (ANOVA) av samtliga variabler som använts i studien visar dock att det inte föreligger några betydande medelvärdesskillnader mellan de olika idrotterna.⁵ Baserat på detta finns alltså skäl att tro att det inte behöver föreligga något problem avseende generaliserbarheten av huvudstudiens resultat till innebandy.

Ett annat tillkortakommande med studiens design är att den använder sig av självskattningar. Det finns därigenom risk för att så kallad ”skön målning” färgat resultaten. Till exempel är det rimligt att anta att tränarens ”chefsroll” och förmodade kunskap är mer socialt accepterade anledningar till att göra som tränaren vill, än vad bestraffningar och belöningar är. Att enkäterna var helt anonyma har förhoppningsvis lett till att detta i viss mån undvikits. Ett annat problem är att när data för olika variabler samlas från samma individer kan artificiella korrelationer uppstå (s.k. metodbias) mellan dessa variabler. Eventuella problem med denna typ av metodvarians i data testades med Harmans en-faktoranalys, vilken pekade på att det inte förelåg några större problem i detta avseende. Detta bör då tolkas med försiktighet, då resultatet från detta test inte är en garant för avsaknaden av denna problematik (Podsakoff, MacKenzie, Lee & Podsakoff, 2003).

Framtida forskning

En naturlig fortsättning på forskning inom området, utifrån de resultat som framkommit i detta arbete, är att närmare undersöka och försöka förklara de olika effekter som påvisades. Som exempel varför damspelare i större

⁵ Handbollspelarna är dock i medeltal ett samt ett och ett halvt år yngre än innebandy- respektive fotbollspelarna. Innebandyspelarna har i snitt lägre ekonomisk kompensation än spelarna från de andra idrotterna. Fotbollspelarna har varit med något längre i sina lag samt har i snitt en högre spelarstatus, det vill säga det fanns fler fotbollspelare i urvalet som alltid eller ofta är med i startuppställningen än i de andra idrotterna.

utsträckning tillskriver tränare expertmakt som anledning till att göra som tränaren vill än herrspelare, eller undersöka det (negativa) samband som fanns mellan tränarens referensmakt och spelarnas kollektiva efficacy. Då fokus i föreliggande studie varit på variabler på spelarnivå, är en annan naturlig fortsättning inom området att analysera tränarens makt och inflytande utifrån ett lag- eller flernivåperspektiv. Där skulle faktorer på lagnivå, och då främst egenskaper hos tränaren (t.ex. ålder, meriter, egen spelarerfarenhet), kunna inkluderas för att bättre förstå tränarens makt över spelare i lagidrotter. I och med att expertmakt var den maktbas där mest variation fanns på lagnivå (ca 20 %), kan just egenskaper som kan antas påverka att tränaren uppfattas som kunnig och kompetent vara egenskaper som bör studeras.

Att den teori som använts i denna studie kan sägas ta ett spelarperspektiv ger en begränsad bild av avhandlingens problemområde. Framtida studier skulle kunna belysa maktrelationen utifrån ett tränarperspektiv och på så sätt bidra till en mer heltäckande bild av området. Här bör det även påpekas att den dagliga verksamheten inom lagidrotter idag oftast leds (och särskilt på elitnivå) av tränarteam, där tränare/ledare med olika kompetenser ingår. Även om huvudtränaren kan betraktas som den viktigaste påverkansagenten i sammanhanget, uppmärksammas i denna studie bara en del av den totala makt och inflytande som tränarteamet kan sägas ha över laget/spelarna. Att närmare undersöka hur hela tränarteamet runt ett lag formar och påverkar spelarnas idrottande och prestationer skulle bidra till en värdefull förståelse av makt, inflytande och påverkan inom lagidrotter.

Avslutande kommentarer

En förhoppning med vald teoribildning var att den skulle generera resultat som var av praktisk relevans och på så sätt kunna användas i, till exempel, olika tränarutbildningssammanhang. På ett övergripande plan kan avhandlingens resultat användas till att uppmärksamma tränare (och andra inom idrotten) på att det finns olika anledningar (d.v.s. maktbaser) till varför spelare gör så som tränare vill, och att det tycks vara av betydelse vilken eller vilka av dessa som spelarna tillskriver som anledning. Man kan här säga att resultaten pekar på att inte bara *vad* spelarna gör under träningar, utan även *varför* de gör det, förefaller vara av betydelse för att uppnå en miljö där spelare utvecklas och trivs. Mer specifikt bör de positiva samband som fanns mellan tränarens expertmakt och tränarskapseffektivitet lyftas fram, men även de

negativa konsekvenser som var förknippade med tränarens legitima (och i viss mån bestraffnings-) makt. Att det finns skillnader mellan olika spelargrupper varför de ställer upp på det tränaren vill bör också poängteras och medvetandegöras hos tränare. Särskilt då i skenet av de olika maktbasernas varierande samband med tränarskapseffektivitet.

English Summary

Introduction

In the daily practice of approximately 2.5 million Swedish sport participants the coach has a central role, and is believed to be of relevance for athletes' development (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer, 1993), satisfaction and performance (Chelladurai, 1990), and for a continued participation in sport (Carlman, Wagnsson & Patriksson, 2013, Franzen & Peterson, 2004). There are no precise figures on how many coaches there are in Sweden today. However, according to the Swedish Sports Confederation (RF, 2013), there are approximately 755,000 people with leadership roles within Swedish sport. Of these, roughly 50 % is assumed to have coaching roles (Eriksson, 2006). As elsewhere in the world, the vast majority of Swedish coaches are non-profit. However, an increased professionalization of the coaching role can be discerned, particularly internationally (Duffy, Hartley, Bales, Crespo, Dick, Vardhan, & Curado, 2011) but also nationally. Nationally this can be seen in the form of more people working professionally as coaches, that identification requirements for coaches are introduced in more and more sports (see e.g., SHF, n.d.; SvFF, n.d.), and mainly by the number of universities that educate coaches. In pace with the increased professionalization of coaching, research in the area has also grown (Rangeon, Gilbert & Bruner, 2012). Notwithstanding, a scientifically grounded knowledge base on which coaches can base their practice is lacking. One particular area in the coaching literature where there is a lack of scientific knowledge concerns coaches' power over the athletes.

Aim of the thesis

The overall aim of this thesis is to investigate coaches' power over players in team sports. Anecdotal evidence suggests that it is extensive and a central aspect of the coach-athlete relationship. More specifically, this thesis rests on two overarching questions. The first regards what, from a social psychological perspective, enables the coach to get the athletes to act in accordance with his or her wishes. The second question can be said to deal with the consequences

of the coaches getting their will, seen in relation to the resources that enables coaches' power. Rephrased in more lay terms, the answer to the following two questions were sought; "Why do athletes do what the coach wants them to do? And does it matter why?" The following research questions formed the basis of the studies that the thesis is based on: What bases of power do coaches have access to in team sports? (Study I and II) What bases of power do athletes most often attribute as reasons to comply with their coach? (Study III) Are there any associations between characteristics of the athletes and what bases of power they attribute to the coach? (Study III) Is there an association between coaches' bases of power and coaching effectiveness? (Study IV) Can the individual power bases have varying relationships (positive, negative) with different coaching effectiveness criteria? (Study IV)

Theoretical framework

The thesis adopts a social psychological perspective on coaches' power over the athletes. Within this field, people's behaviors, thoughts, attitudes and emotions are seen as a result of both the individual and his/her social environment. Like all models, it is a simplification of reality. Still, it points to that individuals' thoughts, feelings and behaviors in a given moment is not solely dependent on their characteristics and past experiences, but also on factors in their (social) environment. From this, it can also be concluded that changes in the behavior of an individual can occur either as a result of the individual him-/herself, or because of (how the individual perceives) factors in the environment. That leaders and other authority figures can be seen as key players in the social environment that shapes the behavior of individuals, is well illustrated already in the early social psychological literature (eg., Lewin, Lippit & White, 1939; Lippit & White, 1947; Milgram, 1963).

Within this line of thinking, French and Raven (1959) developed their theory of power bases. An implicit assumption in their model is the idea of dependence and exchange between the power wielder, (e.g., coach) and the target of influence (e.g., athletes). The supposition is that the athletes are dependent on the coach because of resources that the coach controls (e.g., knowledge, praise) that the athletes desire, need, or want (Turner, 2005). An exchange then occurs where the athletes "give" power (i.e., compliant behavior) to the coach in return for these resources.

Since coaches' power is not observable for the athletes, the bases have to be attributed to the coach by the athletes based on their perceptions of the

SUMMARY

coach (cf. Calder, 1977; Hinkin & Schriesheim, 1990). Thus, the bases of power are not a property of the coach, but are accredited to the coach by the athletes. Stated differently, bases of power are socially constructed and to a great extent only exist because of the perceptions and evaluations by the complying part (Farmer & Aguinis, 2005). In this sense, the thesis can be said to examine coaches' power over athletes from an athlete perspective, rather than a coach perspective.

It should be further noted that even though the bases are conceptualized as different constructs, they overlap each other theoretically and empirically. For instance, someone who has the ability to reward is also likely to be perceived as able to punish (Bass & Bass, 2008). In sport, coaches who are former elite athletes are likely to be perceived as both experts and as role models. This might explain why influence attempts rarely include just one power base; rather the bases are often used in combinations (Raven, 1974; Yukl, 2006).

According to French and Ravens' theory, power stems from five different resources: expert, referent, legitimate, reward and coercive power. Although absent in their original work, Raven (1965) later added informational power to the taxonomy. *Expert* power stems from athletes' perceptions that the coach has knowledge that the athletes need, value, or want. Whether the coach actually "has" this knowledge or not is irrelevant, as long as the athletes think that he or she does. *Referent* power is based around social identification and social attraction. Here the coach is seen as a role model that the athletes look up to, or as someone the athletes feel they can relate to or closely associate with. The coach's behaviors, attitudes and beliefs will then become a point of reference for the athletes' own actions and beliefs. *Legitimate* power is power that comes from athletes' perceptions that the coach, due to his/her role, has the right to expect athletes to follow his/her directions. This is the result of socialization processes through which athletes have internalized and accepted that a certain amount of power is tied to a coaching role. *Coercive* and *reward* power is based on athletes' belief that the coach can, and will, administer punishments due to non-compliant behavior, or rewards due to compliant behavior. *Informational* power is based on coaches' ability to use persuasion or logic to convince athletes that something is "for the best". It differs from expert power in the sense that it is the message (i.e., information) rather than the source (e.g., coach) that causes the change in athletes' behavior, attitude or

opinion. However, empirically these two bases are rarely found to be separate constructs (e.g., Raven, Schwartzwald & Koslowski, 1998).

More recently Raven (1992) has expanded, or rather differentiated, the taxonomy into eleven bases. Legitimate power has here been divided into four different forms (position, dependence, reciprocity and equity), and reward and coercive power have been conceptualized as either personal (e.g., being liked or avoiding being disliked) or impersonal (e.g., being fined or promoted). Even though this further elaborated taxonomy enables more finely tuned analyses of social influence, it is still believed that most social influence can be understood by using the original six (i.e., including information power) bases of power (Raven, 1999).

Background

Coaches are believed to be central figures in athletes' experiences of their sport (Jowett, 2007). However, perceptions of what coaching "is" and what function coaches fill vary between different researchers. A selection of different functions that coaches have been suggested to perform are as; motivator (e.g., McLean & Mallet, 2012), leader (e.g., Chelladurai, 1990; Smoll & Smith, 1989), educator (e.g., Jones, 2006), and decision maker (e.g., Abraham & Collins, 1998). The suggested functions/roles do share one common feature; they involve some form of influence process. Coaching as primarily an influence process is also the view that this thesis adopts.

A number of authors have suggested that coaching needs be seen in relation to the various sporting contexts it occurs within, where each context has varying requirements based on the different conditions they impose. Côté and Gilbert (2009) contend that there are essentially four different contexts, and thus types of coaching: participation coaching for children, participation coaching for adults and adolescents, performance coaching for adolescents, and performance coaching for adults. In essence, the authors argue that coaching in a participation context should focus on social values, joy and general physical activity. Performance coaching, on the other hand, should focus on preparing the athletes for competition and aiming at influencing factors associated with performance development (Lyle 2002). Another context that affects the role of the coach is that of individual and team sports. It has been suggested that while coaches in individual sports develop more close relationships with the athletes, team sport coaches focus more on the

SUMMARY

group as a whole (Lorimer & Jowett, 2009). This thesis situates itself in a team sport performance context.

Research on coaching and power in team sports

Summarizing the research on power and coaching in team sports is both easy and problematic. Easy because the number of studies that explicitly express that power is the object of study is relatively small. It is problematic because power is in many ways an integral part of coaching, and thus it is difficult to separate what are studies of power from other studies. Power aspects are often implicitly included in most coaching studies, something that is rarely addressed. Fairholm (2009) puts it aptly when he writes that "leadership theories imply power use but do not deal with it frontally" (Fairholm, 2009, pp. xxv). The lack of a commonly agreed definition of power and related concepts (e.g., influence, impact, etc.) also adds to the difficulty of describing the literature.

Most studies that have examined coaches' power over the athletes in team sports have done so with a point of departure in French and Ravens power typology. This research – which is characterized by participants (both athletes and coaches) from college and high-school sports – can roughly be divided into two separate streams based on their data collecting methods. In the first stream, questionnaires have been used to empirically examine coaches' power (e.g., Duquin & Schroeder-Braun, 1996; Wann & Pack, 2001). Findings from these studies suggest that expert and legitimate power are the most relevant power bases for athletes' compliance (Duquin & Schroeder-Braun, 1996; Wann, Metcalf, Brewer, & Whiteside, 2000; Wann & Pack, 2001). There is also some evidence that athletes' background characteristics (e.g., player status, education level) can influence what bases of power the athletes attribute to the coach (Konter, 2009, 2010, 2012; Turman 2006). Only one of the studies in this stream has looked into the relationship between coaches' power bases and coaching effectiveness. Here it was found that the power bases were significantly related to athletes' satisfaction with their sporting experience (Turman, 2006).

In the other stream, data of coaches' behaviors during training sessions has been gathered through observations (Groom, Cushion & Nelson, 2012; Cushion & Jones, 2006; Potrac, Jones & Armour, 2002; Potrac, Jones & Cushion, 2007), and the power bases have then been used to discuss and explain these behaviors. An overall conclusion made here is that the use of

instructions (which is the most commonly used coach behavior) can be linked to coaches' attempts to maintain and strengthen their power. By using instructions the coach can reinforce his expert and information power.

Coaching effectiveness

A large part of the coaching literature has focused on coaching effectiveness, which is typically defined as either successful performance or in terms of positive psychological outcomes for the athletes (Horn, 2008). While the former includes achievement, learning, and competence, the latter encompass "the totality of an athlete's emotional or psychological outcomes" (Vella, Oades & Crowe, 2010, p. 430). From this it could be concluded that coaching effectiveness is not to be thought of as a single specific outcome (e.g., win-loss ratio), but should rather be seen as a broad overarching construct that comprises of many specific outcomes (e.g., win-loss ratio, skill development, efficacy beliefs etc.). This is also the view adopted in this thesis. Four different coaching effectiveness criteria were used; athletes' satisfaction with the coach, athletes' adaptive training behaviors, athletes' collective efficacy, and coaches' overall influence on the athletes.

Overview of the four studies

This thesis is built on four studies. They are in turn divided into a pre-study (study I and II) and a main study (study III and IV).

Pre-studies

Study I. The overall purpose of this study was to investigate Swedish team sport coaches' available power bases when influencing the athletes. As a theoretical framework Ravens (1992) extended power base taxonomy was used. Group interviews were conducted with 23 players (12 male) from seven teams representing four different team sports. Data was analyzed using both an inductive and deductive content analysis. The study also served as a basis for Study II.

Study II. The aim of this study was to develop an instrument to measure eight of the power bases in Ravens (1992) expanded taxonomy (expert, referent, legitimate, information, personal coercion, impersonal coercion, personal reward, and impersonal reward) and charisma as a novel base. The initial development of the instrument was done by drawing from theory, previous

SUMMARY

developed instruments in other areas, and the results from Study I. The testing of the instrument included 1,065 participants distributed over three pilot studies, a main study, and a validation study. Different statistical analyses, such as exploratory and confirmatory factor analyses, were used in the evaluation of the instrument.

Main studies

Study III. The first aim of this study was to investigate the most common reasons for athletes to comply with their coach. In relation to this, a second aim was to investigate whether athletes primarily comply with just a few bases, or if all five bases play an active part in the power relationship between coaches and athletes. A third aim was to investigate if athletes' background characteristics could predict attributions of coaches' bases of power. In doing so players' gender, age, professional status, player status (i.e., starter, non-starter) and length with their current coach was used as background characteristics. The study was a cross-sectional study where data from 784 athletes from three different team sports was used. Different statistical methods were employed in the analysis of the data (e.g., structural equations modeling).

Study IV. This study focused on the role of the power bases for coaching effectiveness. The aim was to investigate the relationship between coaches bases of power and four coaching effectiveness (CE) outcomes; satisfaction with the coach, coaches' general influence, adaptive training behaviors, and collective efficacy. The same sample as in Study III was used, and data was analyzed using structural equations modeling.

Results

The results are presented in relation to the specific research questions that were asked.

Pre-studies

What bases of power do coaches have access to in Swedish team sports? (Study I and II)

In study I, the deductive analysis showed that the players' reasons for complying with their coach to a large degree could be explained by the power

bases suggested by Raven (1992). With the exception of legitimate equity, team sport coaches could be seen as having access to all bases in Ravens expanded taxonomy. In the inductive analysis, 24 sub-categories emerged that described different aspects of the higher order categories (e.g. bases of power), providing additional knowledge on the resources available for coaches in team sports.

In study II, the psychometrical evaluation of the power base instrument did not support a model with the nine suggested power bases (expert, referent, legitimate, information, charisma, personal coercion, impersonal coercion, personal reward, and impersonal reward). Rather, the statistical analyses only supported a model that included French and Ravens five original bases. The final instrument (with five factors) had good psychometrical qualities; Model fit was excellent ($\chi^2 = 233$, df 80; CFI = .97; RMSEA = .048, 90 % CI for RMSEA [.041, .056]; SRMR = .038); All factor loadings were high ($> .65$) and significant ($< .001$); and the reliability estimates for the subscales were also satisfactory ($> .74$).

Main studies

What bases of power do athletes most often attribute as reasons to comply with their coach? (Study III)

The analysis showed that coaches' legitimate and expert power were significantly more often attributed as reasons for complying than the other three bases. Reward power was in turn significantly more often attributed than coercive power and referent power. Coercive power was more often attributed than referent power. It was further shown that the majority of power relationships between coaches and players were characterized by three or four power bases being of high relevance.

Are there any associations between characteristics of the athletes and what bases of power they attribute to the coach? (Study III)

Using MIMIC modeling it was shown that athletes' background characteristics could predict attributions of coaches' power bases, with age being the most influential characteristic and expert power being the most susceptible base. All bases were significantly effected by at least one power bases. Females and athletes who had been in longer relationships with their coach attributed more expert power as reason for complying with their coach. Low status players

SUMMARY

more often attributed coaches' legitimate and coercive power as a reason for the coach to get his/her will.

Is there an association between coaches' bases of power and coaching effectiveness? (Study IV)

The results from study IV showed that the amount of variance in the CE outcomes that could be explained by the bases was substantial. Combined, the bases could explain 50 % of the variance in athletes' satisfaction with the coach and coaches' general influence, 20 % of the variance of players' collective efficacy, and 12 % of athletes' adaptive practice behaviors.

Can the individual power bases have varying relationships (positive, negative) with different coaching effectiveness criteria? (Study IV)

The individual bases were shown to have varying relationships with the coaching effectiveness criteria used. Expert power was positively related and legitimate power negatively related to all outcomes. Referent and coercive power was both negatively and positively related, and reward power had no independent significant relationship with the effectiveness criteria.

In sum, the results showed that Swedish team sports athletes in a performance context mainly comply with their coach due to the coach's expert and legitimate power, followed by reward, coercive and referent power, in that order. Different player characteristics could to some degree explain what power base players attribute as reason for complying. Attributions of coaches' bases of power were strongly related to coaching effectiveness, as defined in this study. The individual bases had different relationships (negative, positive) with the coaching effectiveness criteria used. The results are discussed in the light of the methods employed, previous research and the theoretical framework used.

Referenser

- Abraham, A. and Collins, D. (1998) Examining and extending research in coach development. *Quest*, 50, 59-79.
- Bandura A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Barker-Ruchti, N. (2011). *Women's Artistic Gymnastics: An (Auto-) Ethnographic Journey*, Basel: Gesowip.
- Bass, B. M. & Bass, R. (2008). *The Bass Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications*. New York: The Free Press.
- Beauchamp, M.R. Jackson, B. & Morton, K. (2012). Efficacy beliefs and human performance: From independent action to interpersonal functioning. I S. Murphy (Red.), *The Oxford handbook of sport and performance psychology*. New York: Oxford University Press.
- Bloom, G. A. Durand-Bush, N. Schinke, R. J. & Salmela, J. H. (1998). The importance of mentoring in the development of coaches and athletes. *International Journal of Sport Psychology*, 29, 267-281.
- Bollen, K, & Hoyle, R. (2012). Latent variables in structural equation modeling. I R. Hoyle (Red.). *Handbook of Structural Equation Modeling* (s. 56-67). New York: The Guilford Press.
- Brackenridge, C. (1997). He owned me basically...'Women's experience of sexual abuse in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 32(2), 115-130.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: The Guilford Press.

- Calder, B. J. (1977). An attribution theory of leadership. I B. M. Staw & R. G. Salancik (Red.), *New Directions in Organizational Behavior*, (s. 179-204). Chicago: St. Claire Press.
- Carlman, P., Wagnsson, S., & Patriksson, G. (2013). Causes and consequences of dropping out from organized youth sports. *Swedish Journal of Sport Research*, 2(1), 26-54.
- Chelladurai, P. (1990). Leadership in sports: A review. *International Journal of Sport Psychology*, 21, 328-354.
- Chelladurai, P. (2007). Leadership in sports. I G. Tennenbaum & R. C. Eklund (Red.) *Handbook of Sport Psychology* (s. 113-135). New York: John Wiley.
- Côté, J. & Gilbert, W. (2009). An integrative definition of coaching effectiveness and expertise. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 4, 307-323.
- Côté, J. Young, B. North, J. & Duffy, P. (2007). Towards a Definition of Excellence in Sport Coaching, *International Journal of Coaching Science*, 2007, 1(1), 3-17.
- Cushion, C. Armour, K. M. & Jones, R. (2006). Locating the coaching process in practice: models 'for' and 'of' coaching. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 11(1), 83-99.
- Cushion C. J. & Jones, R. L. (2006). Power, discourse and symbolic violence in professional youth soccer: The case of Albion F.C. *Sociology of Sport Journal*, 23, 142-161.
- Denison, J. (2007). Social theory for coaches: a Foucauldian reading of one athlete's poor performance. *International journal of sports science and coaching*, 2(4), 369-383.
- DeSouza, A. & Oslin, J. (2008) A Player-Centered Approach to Coaching, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 79(6), 24-30.

REFERENSER

- Duffy, P. Hartley, H. Bales, J. Crespo, M. Dick, F. Vardhan, D. & Curado, J. (2011). Sport coaching as a 'profession': challenges and future directions. *International Journal of Coaching Science*, 5(2), 93-123.
- Duquin, M. E. (1984). Power and authority: Moral consensus and conformity in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 19(3-4), 295-304.
- Duquin, M, & Schroeder-Braun, K. (1996). Power, empathy, and moral conflict in sport. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 2(4), 351-367.
- Ericsson, K. A. & Lehmann, A. C. (1996). Expert and exceptional performance: Evidence of maximal adaptation to task constraints. *Annual review of psychology*, 47(1), 273-305.
- Ericsson, K. A. Krampe, R. T. & Tesch-Römer, C. (1993). The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. *Psychological Review*, 100, 363-406.
- Eriksson, Sten (2006). *Vägen till elittränarskap?* Stockholm; Sveriges riksidrottsförbund. FoU-rapport 2006:7.
- Etzioni, A. 1964. *Modern Organizations*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Fahlström, P G (2001): *Isbockeycoacher. En studie om rekrytering, arbete och ledarstil*. Pedagogiska Institutionen, Umeå Universitet.
- Fahlström, P. G. (2006). På jakt efter de svenska idrottscoacherna. Ett forskningsprojekt som studerar svenska idrottscoacher. *Svensk Idrottsforskning*, 4, 1-4.
- Fairholm, (2009). *Organizational Power Politics: Tactics in Organizational Leadership*. ABC-CLIO
- Fairs, J. (1987). The coaching process: The essence of coaching. *Sports Coach*, 11(1), 17-19.

- Foucault, M. (1979). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Vintage Books, New York.
- Franzen, M. & Peterson, T. (2004). *Varför lämnar ungdomar idrotten?* Riksidrottsförbundet. FoU-rapport 2004:3.
- French, J. R. P. & Raven, B. (1959). The bases of social power. I D. Cartwright (Red.), *Studies in social power* (s. 150–167). Ann Arbor, MI: Institute for Social Research.
- Galipeau, J. & Trudel, P. (2006). Athlete learning in a community of practice: Is there a role for the coach?. I R. L. Jones. (Red) *The Sport Coach as Educator: Re-conceptualising sports coaching*. London: Routledge.
- Gilbert, W. D. & Trudel, P. (2004). Analysis of coaching science research published from 1970–2001. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 75(4), 388-399.
- Graneheim, U. H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112.
- Groom, R. Cushion, C. J. & Nelson, L. J. (2012). Analysing coach–athlete ‘talk in interaction’ within the delivery of video-based performance feedback in elite youth soccer. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 4(3), 439-458.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Resources Information Center Annual Review Paper*, 29, 75-91.
- Gustafsson, J-E. (2009). Strukturell Ekvationsmodellering. I G. Djurfeldt & M. Barmark (Red.), *Statistisk verktygslåda 2: Multivariat analys* (s. 269-321). Lund, Sweden: Studentlitteratur.
- Hersey, P. & Blanchard, K. H. (1982). *Management of organizational behavior: Utilizing human resources* (4. uppl.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

REFERENSER

- Hinkin, T. R. & Schriesheim, C. A. (1989). Development and application of new scales to measure the French and Raven (1959) bases of social power. *Journal of Applied Psychology*, 74(4), 561-567.
- Hinkin, T. R. and Schriesheim, C. A. (1990). "Relationships between subordinate perceptions of supervisor influence tactics and attributed bases of supervisory power," *Human Relations*, 43, 221-237.
- Horn, T. S. (2008) Coaching Effectiveness in the Sport Domain. I T. S. Horn. (Red), *Advances in Sport Psychology*, (3. uppl.) (s. 239-267). Human Kinetics, Champaign, IL.
- Hox J. J. (2010). *Multilevel analysis: Techniques and applications* (2. uppl.). New York: Routledge.
- Hox, J.J. Maas, C.J.M. & Brinkhuis, M.J.S. (2010). The effect of estimation method and sample size in multilevel structural equation modeling. *Statistica Neerlandica*, 64, 157–170.
- Hsieh, H. & Shannon, S-E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Hu, L. T. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Johansson, S. (2013). *On the validity of reading assessments: Relationships between teacher judgements, external tests and pupil self-assessments*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.
- Johns, D. P. & Johns, J. S. (2000) Surveillance, subjectivism and technologies of power: an analysis of the discursive practice of high-performance sport, *International Review for the Sociology of Sport*, 35(2), 219-234.
- Jones, R. (2006.), *The sports coach as educator: Re-conceptualising sports coaching*. London: Routledge.

- Jones, R. (2007) Coaching redefined: an everyday pedagogical endeavor, *Sport, Education and Society*, 12(2), 159-173.
- Jones, R. L. Glintmeyer, N. & McKenzie, A. (2005) Slim bodies, eating disorders and the coach-athlete relationship: a tale of identity creation and disruption, *International Review for the Sociology of Sport*, 40(3), 377-391.
- Jones, R. L. Armour, K. M. & Potrac, P. (2002). Understanding the coaching process: A framework for social analysis. *Quest*, 54(1), 34-48.
- Jowett, S. (2007). Coach-athlete relationships ignite sense of groupness. I M. R. Beauchamp., & M. A. Eys, (Red.), *Group dynamics advances in sport and exercise psychology: Contemporary themes*. (63-77). Routledge
- Jöreskog, K. G. & Goldberger, A. S. (1975). Estimation of a model with multiple indicators and multiple causes of a single latent variable. *Journal of the American Statistical Association*, 70, 631-639.
- Kavussanu, M. Boardley, I. D. Jutkiewicz, N. Vincent, S. & Ring, C. (2008). Coaching Efficacy and Coaching Effectiveness: Examining Their Predictors and Comparing Coaches' and Athletes' Reports. *Sport Psychologist*, 22(4).
- Kihlstrom, J. F. (2010). The person-situation interaction. I D. Carlston (Red.), *Oxford handbook of social cognition*. New York: Oxford University Press.
- Kidman, L. & Lombardo, B. J. (2010.). *Athlete-centred Coaching: Developing Decision makers*, Worcester, UK: IPC Print Resources.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. (2. uppl.) Guilford press.
- Konter, E. (2009a). Towards adaptation of self and other versions of the revised power in soccer questionnaire for Turkey, *European Sport Management Quarterly*, 9(3), 311-332.

REFERENSER

- Konter, E. (2009b). Perceptions of soccer players about leadership powers according to their level of play. *Social Behavior and Personality*, 37, 503-512.
- Konter, E. (2010). Leadership power perception of amateur and professional soccer coaches and players according to their belief in good luck or not. *Collegium antropologicum*, 34(3), 1001-1008.
- Konter, E. (2011). Leadership power perception of amateur and professional soccer coaches according to their marital status. *Biology of Sport*, 28(4), 279-285. doi: 10.5604/965522
- Konter, E. (2012). Leadership power perceptions of soccer coaches and soccer players according to their education. *Journal of Human Kinetics*, 34, 139-146. doi: 10.2478/v10078-012-0073-x
- Krause, D. E. Boerner, S. Lanwehr, R. & Nachtigall, C. (2002). Der Einsatz von Macht als Bedingung des Führungserfolgs im Orchester. *Zeitschrift für Personalpsychologie*, 1(3), 124-137.
- Krause, D. E. & Kearney, K. (2006). The use of power in different contexts: Arguments for a context specific perspective. I C. A. Schriesheim & L. L. Neider (Red.), *Power and influence in organizations. New empirical and theoretical perspectives*. Research in management: Vol. 5, (59-86). Greenwich, CT: Information Age Publishing.
- Kreft, I. G. (1996). Are multilevel techniques necessary? An overview, including simulation studies. *Unpublished manuscript*, California State University, Los Angeles.
- Krippendorff, K. (1980). *Content analysis. An Introduction to its Methodology*. Beverly Hills: Sage
- Kudisch, J. D. Poteet, M. L. Dobbins, G. H. Rush, M. C. & Russell, J. E. A. 1995. Expert power, referent power, and charisma: Toward the resolution of a theoretical debate. *Journal of Business and Psychology*, 10, 177-195.

- Laios, A. Theodorakis, N. & Gargalianos, D. (2003). Leadership and power: Two important factors for effective coaching. *International Sports Journal*, 7(1), 150-154.
- Lenskyj, H. (1990). Power and play: Gender and sexuality issues in sport and physical activity. *International Review for the Sociology of Sport*, 25(3), 235-245.
- Lewin, K. Lippitt, R. & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates". *The Journal of Social Psychology*, 10(2), 269-299.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. 1985. *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications Inc. Newbury Park, London, New Delhi.
- Lorimer, R. & Jowett, S. (2009). Empathic accuracy in coach–athlete dyads who participate in team and individual sports. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(1), 152-158.
- Lippitt, R. & White, R.K. (1947). An experimental study of leadership and group life. In T.M. Newcomb & E.L. Hartley (Red.), *Readings in social psychology*. New York: Holt.
- Lyle, J. (2002). *Sport coaching concepts: A framework for coaches' behaviour*. New York: Routledge.
- Lyle, J. & Cushion, C. (2010). *Sports coaching: Professionalization and practice*. Elsevier Health Sciences.
- Maas, C. J. M. & Hox, J. J. (2005). Sufficient Sample Sizes for Multilevel Modeling. *Methodology: European Journal of Research Methods for the Behavioral and Social Sciences*, 1, 85–91.
- Mallett, C. & Côté, J. (2006). Beyond winning and losing: Guidelines for evaluating high performance coaches. *Sport Psychologist*, 20(2), 213-221.
- Marsh, H. (2007). Application of confirmatory factor analysis and structural equations modeling in sport and exercise psychology. I G. Tenenbaum, &

REFERENSER

- R. Eklund (Red.), *Handbook of Sport Psychology* (3. uppl.), (774-798). Hoboken, NJ: Wiley.
- McLean, K. N. & Mallett, C. J. (2012). What motivates the motivators? An examination of sports coaches. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 17(1), 21-35.
- Milgram, S. (1963). Behavioral Study of Obedience. *Journal of Abnormal and Social Psychology* 67 (4): 371-8.
- Muthén, B.O. (1997). Latent variable modeling with longitudinal and multilevel data. I A. Raftery (Red.), *Sociological Methodology* (453-480). Boston: Blackwell Publishers.
- Muthén, L.K. & Muthén, B.O. (1998-2012). *Mplus User's Guide*. (7. uppl.). Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- Muthén, B. O. & Satorra, A. (1995). Complex sample data in structural equation modeling. I P. V. Marsden (Red.), *Sociological methodology* (267–316). Oxford, England: Blackwell.
- Myers, N. D. Beauchamp, M. R. & Chase, M. A. (2011). Coaching competency and satisfaction with the coach: A multi-level structural equation model. *Journal of sports sciences*, 29(4), 411-422. doi: 10.1080/02640414.2010.538710
- Nelson, L. Cushion, C. Potrac, P. & Groom, R. (2014). Carl Rogers, learning and educational practice: critical considerations and applications in sports coaching, *Sport, Education and Society*, 19(5), 1-19. DOI: 10.1080/13573322.2012.689256
- Nesler, M. S., Aguinis, H., Quigley, B. M., Lee, S. J., & Tedeschi, J. T. (1999). The Development and Validation of a Scale Measuring Global Social Power Based on French and Raven's Power Taxonomy. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(4), 750-769

- Oliver, E. J. Hardy, J. & Markland, D. (2010). Identifying important practice behaviors for the development of high-level youth athletes: Exploring the perspectives of elite coaches. *Psychology of Sport and Exercise*, 11(6), 433-443.
- Orlick, T. & Partington, J. (1988). Mental links to excellence. *Sport Psychologist*, 2(2), 105-130.
- Patriksson, G. (1982). *Idrott, tävling, samhälle: en jämförande analys av tävlingsidrotten i olika samhällen*. Örebro: Veje Förlag.
- Persson, R. (2006). *Pragmatisk analys: att skriva om och tolka kvalitativa data*. Lulu.com. (Via Google böcker)
- Podsakoff, P. M. MacKenzie, S. B. Lee, J. Y. & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879-903.
- Podsakoff, P. & Schriesheim, C. (1985). Field studies of French and Raven's bases of power: Critique, reanalysis, and suggestions for future research. *Psychological Bulletin*, 97, 387-411.
- Potrac, P. & Jones, R. (2009). Power, conflict, and cooperation: Toward a micropolitics of coaching. *Quest*, 61(2), 223-236.
- Potrac, P., Jones, R., & Armour, K. (2002). 'It's All About Getting Respect': The Coaching Behaviors of an Expert English Soccer Coach. *Sport, Education and Society*, 7(2), 183-202.
- Potrac, P., Jones, R., & Cushion, C. (2007). Understanding power and the coach's role in professional English soccer: a preliminary investigation of coach behaviour. *Soccer and Society*, 8(1), 33-49
- Purdy, L. Jones, R. & Cassidy, T. (2009). Negotiation and capital: athletes' use of power in an elite men's rowing program, *Sport, Education and Society*, 14(3), 321-338.

REFERENSER

- Purdy, L. Potrac, P. & Jones, R. (2008). Power, consent and resistance: an autoethnography of competitive rowing. *Sport, Education and Society*, 13(3), 319-336.
- Rangeon, Gilbert & Bruner (2012). Mapping the World of Coaching Science: A Citation Network Analysis. *Journal of Coaching Education*, 5(1), 83-113.
- Raven, B. H. (1965). Social influence and power. I I.D. Steiner & M. Fishbein (Red.), *Current studies in social psychology* (s. 371–382). New York: Holt, Rinehart, Winston.
- Raven, B. H. (1974). The comparative analysis of power and preference. I J. Tedeschi (Red.), *Perspectives on social power* (s. 150-167). Chicago: Aldine.
- Raven, B. H. (1992). A power/interaction model of interpersonal influence: French and Raven thirty years later. *Journal of Social Behavior and Personality*, 7, 217-244.
- Raven, B. H. (1993). The bases of power: Origins and recent developments. *Journal of Social Issues*, 49(4), 227-251.
- Raven, B. H. (1999). Influence, power, religion, and the mechanisms of social control. *Journal of Social Issues*, 55, 161-186.
- Raven, B. H. (2008). The Bases of Power and the Power/Interaction Model of Interpersonal Influence. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 8, 1-22.
- Raven, B. H. Schwarzwald, J. & Koslowsky, M. (1998). Conceptualizing and measuring a power/interaction model of interpersonal influence. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 307-332.
- Reuterberg, S. E. (2001). Hantering av bortfall i longitudinella studier: Ett exempel. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 6(3), 173.
- RF (1999). *Idrotten vill*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- RF (2013). *Idrotten i Siffror*. Riksidrottsförbundet.

- Roach (1995): Teaching assistant argumentativeness: Effects on affective learning and student perceptions of power use, *Communication Education*, 44:1, 15-29.
- Saris, W.E. Satorra, A. & van der Veld, W. (2009), Testing Structural Equation Models or Detection of Misspecifications? *Structural Equation Modeling*, 16, 561-582.
- Short, S. E. Sullivan, P. & Feltz, D. L. (2005). Development and preliminary validation of the collective efficacy questionnaire for sports. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 9(3), 181-202.
- Smoll, F. L. & Smith, R. E. (1989). Leadership Behaviors in Sport: A Theoretical Model and Research Paradigm1. *Journal of Applied Social Psychology*, 19(18), 1522-1551.
- Snijders, T. & Bosker, R. (2012). *Multilevel Analysis. An introduction to basic and advanced multilevel modeling*. (2. uppl.). Thousand Oaks: Sage.
- Stirling, A. E. & Kerr, G. A. (2009). Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society*, 12(2), 227-239.
- Taylor, B. & Garratt, D. (2010). The professionalisation of sports coaching: relations of power, resistance and compliance. *Sport, education and society*, 15(1), 121-139.
- Thomas, S. L. & Heck, R. H. (2001). Analysis of large-scale secondary data in higher education research: Potential perils associated with complex sampling designs. *Research in Higher Education*, 42(5), 517-540.
- Tomlinson, A. & Yorganci, I. (1997). Male coach/female athlete relations: Gender and power relations in competitive sport. *Journal of sport & social issues*, 21(2), 134-155.

REFERENSER

- Trudel, P. & Gilbert, W. (2006). Coaching and coach education. I D. Kirk, M. O' Sullivan och D. McDonald (Red.), *Handbook of Physical Education*. London: Sage.
- Turman, P. D. (2006). Athletes' perception of coach power use and the association between playing status and sport satisfaction. *Communication Research Reports*, 23, 273-282. doi: 10.1080/08824090600962540
- Turner, J. C. (2005). Explaining the nature of power: A three-process theory. *European Journal of Social Psychology*, 35, 1-22. doi: 10.1002/ejsp.244
- Vella, S. A. Oades, L. G. & Crowe, T. P. (2010). Review: The Application of Coach Leadership Models to Coaching Practice: Current State and Future Directions. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 5(3), 425-434.
- Wann, D. L. Metcalf, L. A. Brewer, K. R. & Whiteside, H. D. (2000). Development of the Power in Sport Questionnaire. *Journal of Sport Behavior*, 23, 423-443.
- Wann, D. L. & Pack, T. M. (2001). Perceptions of power in a first-year collegiate varisty program. *Perceptual and Motor Skills*, 92, 834-834.
- Wrong, D. (2004). *Power: Its Forms, Bases, and Uses* (2. uppl.). New Brunswick: Transaction Publishers.
- Yang-Hansen, K. Rosén, M., & Gustafsson, J-E. (2006). Measures of Self-Reported Reading Resources, Attitudes and Activities Based on Latent Variable Modelling. *International Journal of Research and Method in Education*, 2006, .29(2), 221- 237. <http://dx.doi.org/10.1080/17437270600891721>
- Yukl, G. (2006). *Leadership in Organizations*. (6. uppl.). New Jersey: Pearson Education Inc.
- Zhang, Y. & Wildemuth, B. M. (2009). Qualitative analysis of content. *Applications of social research methods to questions in information and library science*, 308-319.

Webreferenser

SvFF (u.å.) <http://svenskfotboll.se/arkiv/svenskfotboll/2010/04/tranarlicens-skapar-debatt/>

SHF (u.å.) <http://www.svenskhandboll.se/USM/Tranarlicens/>

REFERENSER

Appendix 1. Intraklasskorrelationer (ICC) för de variabler som ingick i studie IV.

Tabell 1. ICC för indikatorerna som avsåg fånga maktbaserna.

	Exp1	Exp2	Exp3	Ref1	Ref2	Ref3	Leg1	Leg2	Leg3	Bes1	Bes2	Bes3	Bel1	Bel2	Bel4
ICC	0,22	0,22	0,18	0,10	0,10	0,10	0,09	0,06	0,07	0,05	0,09	0,07	0,07	0,05	0,09

Tabell 2, ICC för indikatorerna som avsåg fånga hur nöjda spelarna var med sin tränare.

	Tr.nöjd1	Tr.nöjd2	Tr.nöjd3	Tr.nöjd4
ICC	0,23	0,12	0,18	0,21

Tabell 3, ICC för indikatorerna som avsåg fånga tränarens övergripande påverkan på spelarna.

	Tr.påv1	Tr.påv2	Tr.påv3	Tr.påv4
ICC	0,08	0,12	0,14	0,15

Tabell 4, ICC för indikatorerna som avsåg fånga spelarnas adaptiva träningsbeteenden.

	ATB1	ATB2	ATB3	ATB4	ATB5
ICC	0,07	0,07	0,07	0,09	0,04

Tabell 5, ICC för indikatorerna som avsåg fånga spelarnas kollektiva efficacy.

	KE1	KE2	KE3	KE4
ICC	0,18	0,18	0,18	0,13